

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Bc., Bc. Veronika Kozlovská

Stabilita stranického systému ve Velké Británii

Diplomová práce

Olomouc 2018

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Stabilita stranického systému ve Velké Británii vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne

.....

Poděkování

Poděkování na tomto místě patří Doc. PhDr. Vlastimilovi Fialovi, CSc., který mě odborně vedl a poskytoval mi cenné rady při vypracování této diplomové práce.

Mé poděkování patří též mé rodinně a blízkým přátelům za pomoc a podporu během studia.

Obsah diplomové práce

Úvod	6
1 Teoretické zakotvení stranického systému.....	9
1.1 Definice stranického systému	9
1.2 Bipartismus	11
1.2.1 Politická strana.....	13
1.3 Teoretický koncept institucionalizace.....	14
1.3.1 Kritéria institucionalizace stranických systémů.....	15
2 Základní charakteristika britského politického systému	18
2.1 Parlamentarismus	20
2.1.1 Výhody a nevýhody parlamentního systému.....	21
2.1.2 Velká Británie jako modelový příklad premiérského parlamentarismu.....	22
2.2 Zákonodárná moc ve Velké Británii.....	23
2.2.1 Struktura parlamentu a jeho pravomoci.....	23
2.3 Výkonná moc ve Velké Británii.....	26
2.3.1 Panovník.....	26
2.3.2 Vláda	27
2.3.3 Premiér.....	30
2.4 Soudní moc ve Velké Británii	32
3 Britský stranický systém.....	33
3.1 Relevantní strany britského stranického systému	33
3.1.1 Labour Party	34
3.1.2 Konzervativní strana.....	36
3.1.3 Liberálně demokratická strana.....	38
3.1.4 Regionální strany	39
3.2 Vývoj stranického systému.....	40
3.2.1 Stranický systém po druhé světové válce.....	42
3.2.2 Britský stranický systém po roce 2005	44

3.2.3 Propad a vzestup hlavních politických aktérů.....	48
4 Institucionalizace stranického systému.....	52
4.1 Faktory ovlivňující institucionalizaci stranického systému.....	52
4.2 Měření institucionalizace britského stranického systému.....	52
4.2.1 Zakotvenost politických stran ve stranickém systému	52
Závěr.....	57
Seznam literatury.....	60
Seznam zkratek a zkrácených názvů	64
Seznam tabulek.....	65
Seznam grafů	65
Anotace.....	66
Annotation	67

Úvod

Téma diplomové práce bylo zvoleno „Stabilita stranického systému ve Velké Británii.“ Problematika institucionalizace politických stran a stranických systémů patří k významným tématům moderní politické vědy. Politické instituce jsou zkoumány v politické vědě, neboť umožňují sledovat fungování institucí na různých úrovních, ať už na celostátní či regionální. Výběr země Velké Británie má své logické odůvodnění. Její politické stranictví má hluboké kořeny, které sahají až do 17. století a mimo jiné je považována za jednu z fungujících parlamentních monarchií. V neposlední řadě byla důvodem této práce proměna politické scény ve Velké Británii s ohledem na vznik koaliční vlády v roce 2010. Neméně důležitým důvodem byla aktuální souvislost s vystoupením Velké Británie z Evropské unie a jeho odraz na politické scéně.

Jak napovídá název diplomové práce, hlavním cílem je analýza institucionalizace/stabilita politických stran ve Velké Británii. Stranický systém lze podle italského politologa Giovanniho M. Carbone zkoumat z několika přístupů. Mezi tyto přístupy patří zejména sociologický, volební, morfologický a institucionální.¹ Při zjišťování stability stranického systému ve Velké Británii bude požíván přístup institucionální.

Předkládaná práce se pokusí odpovědět na otázku, „*zda současný britský stranický systém je stabilní?*“ Diplomová práce zkoumá výsledky posledních třech volebních období do Dolní komory Parlamentu ve Velké Británii. Aby bylo zjištěno, zda je britský stranický systém stabilní, budou se porovnávat zisky mandátů tří hlavních politických stran, které mají dlouhodobé zastoupení v Parlamentu. Předpokládá se, že vzhledem k historii britského stranického systému, bude britský stranický systém stabilní a nebude vykazovat nestabilitu. K zodpovězení však přispěje především čtvrtá část práce. V této práci byly položeny dvě základní výzkumné otázky:

- a) Do jaké míry je stranický systém ve Velké Británii stabilní?
- b) Prošel stranický systém v posledních třech volebních období proměnou? Pokud ano, jsou tyto proměny dlouhodobějšího charakteru, a jaký dopad mají na charakteristiku stranického systému ve Velké Británii?

V rámci zvolených výzkumných otázek byly z důvodu zjištění stability zvoleny období, které začínají volbami v roce 2005. Na základě definovaných výzkumných otázek byly zvoleny následující hypotézy:

- a) Stranický systém je ve Velké Británii stabilní, protože politické strany mají stabilní voličský základ.

---

¹ CARBONE, Giovanni M. Political Parties and Party Systems in Africa: Themes and Research Perspectives. *World Political Science Review*, 2007, roč. 2, č. 3, s. 11 – 16.

- b) Během všeobecných voleb v letech 2005, 2010 a 2015 došlo oslabení principu tradičního bipartismu.

Na základě zjištěných výsledků a následné srovnání pomocí indexů bude stanoveno, zda stranický systém ve Velké Británii je stabilní nebo naopak jestli dochází k oslabení tradičního bipartismu.

Tímto výzkumem se aplikují nové koncepty výzkumu institucionalismu a ověří jejich model na výzkumu britského stranického systému s cílem zjistit, zda dochází k jeho zásadním proměnám.

Země Velká Británie má dlouhodobou zavedenou demokracii. Vzhledem k tomu, že stranické systémy procházejí určitým pozoruhodným vývojem po nastolení demokracie, je považováno téma zabývající se stabilitou britského stranického systému vhodné ke zkoumání, neboť je aktuální. Britský stranický systém je považován za tradiční britský bipartismus, ve kterém hlavní úlohu hrají politické subjekty již od počátku svého vzniku. V chápání pojetí tradičního britského bipartismu došlo k jeho narušení po květnových volbách v roce 2010, vzniku koaliční vlády. Nicméně zvolené téma není velice dobře zmapováno. Nacházely se práce, které se zabývají studií pouze jednotlivých politických stran, nikoliv jako celku. Při zpracování diplomové práce se vyskytovaly práce na téma zpracování stranických systémů v různých zemích. Je možné se setkat s několika pracemi, které svou pozornost zaměřují na srovnání britských institutů, jež mají do jisté míry vliv na podobu stranického systému.

Z hlediska metodologie bude v diplomové práci využita hlavně metoda deskripce, analýzy a případové studie. Nejprve bude první část věnována kritickému výkladu teorie s pomocí metody deskripce a následně budou popsány jednotlivé instituty, které jsou cílem výzkumu diplomové práce. V přehledu je značný prostor věnován analýze stranických systémů, základní charakteristice politického systému Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku (Velké Británie) a politickým stranám. Následovat bude empirická část práce, kde bude aplikována případová studie, a metodou analýzy bude zkoumáno vývoj britského stranického systému za posledních tří volebních období, které začínají všeobecnými volbami v roce 2005. S pomocí těchto metod bude poukázáno, zda britský stranický systém je stabilní či nikoliv. Na závěr bude obecně řečeno vzájemné souvislosti a s pomocí indukce zhodnoceno, jakým směrem se bude stabilita stranického systému ubírat.

Ke zpracování diplomové práce bude používána především odborná literatura česká a anglická, které se zabývají politickými stranami a stranickými systémy. V teoretické části bude diplomová práce vycházet zejména z literatury týkající se stranických systémů, zejména práce italského politologa Giovanni Sartoriho *Srovnávací ústavní inženýrství*,² dále *Strany a stranické systémy*:

---

² SARTORI, Giovanni. *Srovnávací ústavní inženýrství*. Praha: SLON, 2001.

Schéma pro analýzu,³ která byly přeloženy do češtiny. Diplomová práce se dále opírá o řadu publikací zabývajících se s problematikou britského stranického systému jako např. publikace Paula Webba *The Modern British Party System*⁴ a české práce Lenky Rovné *Kdo vládne Británii*⁵ a další.

Diplomová práce se opře o analýzu odborných zdrojů v českém a anglickém jazyce, zejména odborných časopiseckých a novinových článků. Taktéž bude vycházet z internetových zdrojů, z nichž budou především čerpány informace o výsledcích voleb a komentáře volebních výsledků.

Diplomová práce je rozdělena do dvou hlavních částí, teoretické a praktické. Tyto hlavní části jsou pak členěny do několika kapitol, které jsou dále systematicky rozčleněny do podkapitol, případně do oddílů, které na sebe logicky navazují.

První část se věnuje především otázkám teoretického vymezení výzkumného rámce, kdy jednotlivé kapitoly přiblíží teoretickou koncepci výzkumu. V rámci této části se zaměříme na teoretické zakotvení stranického systému a politických stran. Je zde rozpracována základní teorie stranických systémů. Vzhledem k hlavnímu cíli bude věnována pozornost vymezení obecného konceptu institucionalizace. Součástí této teoretické části je i vymezení základních kritérií a metodologie měření institucionalizace/stability stranického systému.

Následující část práce představí teoretický koncept politického systému Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku. Subkapitoly v této části jsou rozděleny podle klíčových elementů politického systému Velké Británie.

Třetí část popisuje britský stranický systém a seznamuje čtenáře s hlavními politickými stranami ve Velké Británii. Mimo jiné je zde pozornost věnována vývoji britského stranického systému. Tato kapitola bude zaměřena na statistické údaje za poslední třech volebních období, jež měly dopad na podobu britského stranického systému.

Těžiště práce spočívá ve čtvrté, analytické části, která se věnuje institucionalizaci stranického systému. Zaměřuje se na volební období a měření míry stability na základě vybraných indikátorů. Všemi činiteli, které nějakým způsobem ovlivňují stabilitu, například ekonomická krize, politické skandály, aktuální problémy, nebudou v textu detailněji rozebírány, budou zohledněny jen obecně. V analytické části budou názorně aplikována základní kritéria.

---

³ SAROTRI, Giovanni. *Strany a stranické systémy: Schéma pro analýzu*. Brno: Centrum pro studium Demokracií a kultury, 2005.

⁴ WEBB, Paul. *The Modern British Party System*. London: Sage Publications – University of Sussex, UK, 2000.

⁵ ROVNÁ, Lenka. *Kdo vládne Británii?* Praha: SLOŇ, 2004.

1 Teoretické zakotvení stranického systému

Výzkum politických stran a stranických systémů se stal významným elementem politické vědy. Téma stranických systémů zaujímá v politologii zvláštní postavení. Stranické systémy lze zkoumat z několika metodologických přístupů. Tato práce se bude zabývat stabilitou stranického systému ve Velké Británii, bude v práci kladen důraz na institucionální přístup. Nejdříve se diplomová práce zaměří na skutečnost, jakým způsobem lze stranický systém chápat a definovat jej. Zmíněny budou i přístupy několika známých autorů, konkrétně typologie Maurice Duvergera, Jeana Blondela, Giovanni Sartoriho, Miroslava Nováka a Carbone M. Giovannioho.

1.1 Definice stranického systému

Koncepcí stranických systémů se zabývala celá řada politologů, z čehož vyplývá, že neexistuje jeho jednotná definice. Mezi nejznámější politology, kteří svou pozornost zaměřili na koncepci stranických systémů je Maurice Duverger, Jean Blonde nebo Giovanni Sartori. Stranický systém je utvářen několika faktory, obecně je řečeno že „*Stranický systém je soubrem všech stran ve vzájemné interakci v daném politickém systému nebo konstelace utvořená v rámci daného politického režimu soubrem vzájemně závislých prvků, vyplývajících především z počtu a velikosti existujících politických stran.*“⁶ Mezi nejznámější faktory jsou zařazovány počet stran, vnitřní struktura, ideologické zařazení, voličská podpora a styl vedení. Stranický systém je rozhodující pro pochopení politických systémů a jejich fungování. Systémy stran jsou reprezentovány různými faktory, například národní tradice, dějiny, náboženství, etnické složení státu a další.

Jeden z prvních autorů, který se zabýval stranickými systémy, byl francouzský politolog Maurice Duverger. Zkoumal nejen stranické systémy, ale jejich vzájemné vztahy volebního a stranického systému, a ustanovil tzv. Duvergerovy zákony⁷. Děлил stranické systémy podle základního kritéria a to podle počtu stran: na systémy s jednou stranou, systémy dvou stran a systémy s několika stranami. Systémy s jednou stranou jsou typické pro nedemokratické režimy. Naopak pro systémy dvou stran a s několika stranami je charakteristická politická soutěž dvou i více stran, které se pak střídají u politické moci.⁸

---

⁶ NOVÁK, Miroslav. *Systémy politických stran. Úvod do jejich srovnávacího studia*. 1. vydání. Praha: SLON, 1997, s. 45.

⁷ Duvergerovy zákony vysvětlují vztah mezi volebními a stranickými systémy. Znění Duvergerových zákonů:

- 1) Proporční systém usnadňuje zavedení a udržení mnoha disciplinovaných a obvykle stabilních stran (multipartismus),
- 2) Dvoukolový většinový systém tíhne k systému více než dvou nedisciplinovaných a relativně stabilních stran (umírněný multipartismus),
- 3) Jednokolový většinový systém napomáhá bipartismu, tedy střídání dvou velkých stran.

Institut politického marketingu [online]. Slovník politického marketingu: Duverger Maurice, 2015 [cit. 30. dubna 2018]. Dostupné na <<http://politickymarketing.com/glossary/maurice-duverger>>.

⁸ STRMISKA, M., HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., CHYTILEK, R., *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko – politických systémů*. Praha: Portál, 2005, s. 40.

Dalším významným francouzským politologem, který se zabýval touto problematikou, byl Jean Blondel. Tento politolog stranické systémy nedělil pouze podle počtu stran, ale mimo jiné i podle ideologického zaměření. Vytvořil novou typologii stranických systémů, která je právě založená na těchto aspektech. Systémy dělí na bipartismus, systémy dvou a půl strany, multipartismus s dominantní stranou a multipartismus bez dominantní strany.

- Bipartismus - označuje dominance dvou hlavních stran, které si mezi sebou rozdělí většinu všech hlasů, jsou silně vyvážené, tento systém je typické pro země Velká Británie, USA či Rakousko,
- systém dvou a půl strany – dvě strany se střídají u moci, ale nejsou schopny vládnout samostatně, k vládnutí potřebují menší (často středovou) stranu, typické pro země Německo, Belgie či Lucembursko,
- multipartismus s dominantní stranou – jedna z více stran má dominantní postavení např. s dominantní sociální, konzervativní či křesťanskou stranou, typické pro země Dánsko, Norsko, Švédsko,
- multipartismus bez dominantní strany – skupina více stran, kde žádná strana nemá dominantní postavení, síla stran je rovnoměrně rozprostřena, typické pro země Nizozemí, Švýcarsko.⁹

Sartori se ve své knize *Parties and Party Systems* zabývá, že stranický systém je „*systémem interakcí vyplývajícím z mezistranické soutěže. To znamená, že systém, o kterém hovoříme, souvisí se vzájemným vztahem stran, s tím, jak je každá strana funkcí (v matematickém smyslu) ostatních stran a reaguje, soutěživě nebo jinak, na ostatní strany.*“¹⁰ Lze říci, že Sartoriho definice v sobě zahrnuje dvě podstatná kritéria. Prvním z nich je interakce mezi jednotlivými politickými stranami a druhým kritériem je soutěživost politických stran na politické scéně. Mimo jiné z této definice lze vyvodit, že se stranický systém musí skládat nejméně ze dvou politických stran, jinak by nebyla možná interakce a tedy ani politická soutěž mezi nimi. Otázkou ale zůstává, které politické strany tvoří stranický systém. Podle proamerického modelu, stranický systém tvoří pouze strany s dlouhodobým parlamentním zastoupením.¹¹ Jsou to strany, které dlouhodobě drží své zastoupení v parlamentu. Při měření míry institucionalizace se práce bude řídit touto definicí a bude zohledňovat pouze parlamentní politické strany s dlouhodobým zastoupením v britském Parlamentu (Konzervativní strana, Liberální strana a Labouristická strana), které mají významný vliv na podobu a stabilitu stranického systému ve Velké Británii.

⁹ NOVÁK, Miroslav. *Systémy politických stran...*, s. 167 – 173.

¹⁰ SARTORI, G. *Strany a stranické systémy: schémata pro analýzu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, s. 55.

¹¹ FIALA, Vlastimil. *Institucionalizace mosambických politických stran a stranického systému*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2015, s. 65.

Obecně lze říci, čím větší je počet stran, tím složitější bude celý systém. G. Sartori ve své práci ustanovuje sedm typů stranických systémů:

- třída jedné strany – systémy s jednou stranou, která má monopol, žádné další strany zde nemohou existovat, tento systém je většinou považován za nesoutěživý a řadí se k nedemokratickým státům,
- třída hegemonní strany – v tomto systému existuje jedna hlavní strana, ale i jiné strany pouze jako podřízené pro zachování statutu výsadního postavení strany,
- třída predominantní strany – hlavní politická strana získává většinovou volební podporu, u moci se nestrídá s žádnou jinou politickou stranou, i když existence jiných stran není vyloučena,
- třída dvou stran – hlavní dvě politické strany mezi sebou soupeří o získání politické moci,
- třída omezeného pluralismu – existence více politických stran, systém se vyznačuje svou neschopností získat alespoň jedné ze stran absolutní většinu, většinou vznikají koaliční vlády,
- třída extrémního pluralismu – existence relevantních antisystémových stran, zejména komunistického či fašistického typu, jejich existence spočívá s odcizením nebo s jinou formou protestu nejen vůči politickým stranám, ale i režimu, které narušují dosavadní legitimitu,
- třída atomizovaná – označuje se jako zbytková třída, ve které existují více stran a nehrají téměř žádnou roli na sebe ani na politický systém.

S kritériem počtu stran souvisí jejich adaptace v zákonodárném sboru. G. Sartori nepočítá všechny strany v zákonodárném sboru, nýbrž pouze ty které určují stranický systém a podobu vlády. Čím více má stranický systém stran, tím roste jeho úloha vládního potencionálu. Síla strany je dána zejména volební podporou.¹²

1.2 Bipartismus

Bipartismus¹³ (*anglicky two – partism*) označuje systém vládnutí, kdy o politickou moc usilují dvě hlavní strany, které se pravidelně střídají u politické moci. Je velmi dobře identifikovatelný a vyskytuje se zejména v anglosaských zemích. Je to jeden z modelů stranického systému, který v sobě zahrnuje politickou soutěž, kdy o politickou moc usilují nejen dvě strany, naopak o tuto

---

¹² SARTORI, G. *Strany a stranické systémy: schémata pro analýzu...*, s. 123 – 134.

¹³ Směrování k bipartismu prospělo oddělení Irska po první světové válce, která z parlamentu eliminovala většinu zástupců irských katolíků, a postupná marginalizace Liberální strany. Od druhé světové války byla jedna ze dvou politických stran, labouristé nebo konzervativci, schopná získat jednobarevnou většinu v Parlamentu. Další strany měly sice v Parlamentu zastoupení, ale nebyly relevantní, tj. nebyly potřebné ani jako koaliční partner, ani neblokovaly možnost vzniku vládní většiny.

politickou moc usilují desítek stran. Lze obecně říci, že se prakticky u moci se střídají dvě nejsilnější strany. Bipartismus lze obecně definovat jako soustavu dvou relevantních stran, které jsou navzájem odlišné a soutěží mezi sebou o politickou moc. Kdyby nedocházelo ke střídání dvou stran u moci, nejednalo by se o tento systém. U moci se střídají dvě nejsilnější strany, které hrají klíčovou roli na politické scéně, jsou schopny ovládnout sněmovnu a mají kontrolu nad celou vládní politikou. Mezi nejsilnějšími a hlavními stranami ve Velké Británii byly Konzervativní a Liberální strana, ale od 20. let 20. století se do popředí dostala na politickou scénu Labouristická strana.¹⁴

Sartoriovo bipartismus, dvoustranický systém, je nejznámější kategorie ze soutěživých systémů a vystupuje jako jednouchý systém. Bipartismus nastává v případě, že „*dvoustranický systém existuje jen tehdy, když existence třetích stran nezabraňuje dvěma hlavním stranám vládnout samostatně, což znamená, že vytváření koalic je v tomto případě zbytečné.*“¹⁵ Charakterizoval bipartismus třemi typickými rysy, které se týkají zejména exekutivy a legislativy. První kritérium je v rámci politické soutěže o získání voličských hlasů. Jde o situaci, kdy se v bipartismu politické strany snaží získat, co nejvíce hlasů od voličů. Soustředí se zejména na voliče ze středu s cílem jej přesvědčit. Druhé kritérium je zaměřeno na schopnost vítězné strany sestavit většinovou vládu a vládnout. Tuto situaci lze nazvat, kdy jedna strana získá vše a druhá naopak, vše ztratí. Poslední kritérium je takové, že se u politické moci střídají dvě hlavní strany, zejména ve Velké Británii Konzervativní strana a Liberální strana.¹⁶ Podmínky pro vymezení bipartismu by se daly shrnout jako za systém, ve kterém se střídají dvě nejsilnější politické strany s cílem vládnout, usilují o získání nadpoloviční většiny poslaneckých křesel, jsou schopny sestavit vládu samostatně a jsou zodpovědné po celou dobu vládnutí. Tento systém si zaslouží zvláštní pozornost, jelikož bipartijní systém je charakteristický výjimečnými vlastnostmi. Vzácnost vyplývá zejména z jejich funkčnosti, která je daná dvěma stranami v systému, které usilují o získání voličské podpory.

Z českých autorů, kteří se věnují stranickým systémům, jsou například Jirí Kunc, Maxmilián Strmiska, Lubomír Brokl nebo Miroslav Novák, inspirující se teorií Steina Rokkana. „*O jiné syntetizující pojetí se pokusil Miroslav Novák ve své knize Systémy politických stran. Pro Nováka je v tomto srovnávacím pohledu charakteristické, že volí jako primární východisko typy stranických systémů a následně zkoumá, jaké vlivy se u nich uplatňují.*“¹⁷ Novák dělí systémy stran podle počtu stran

---

¹⁴ WEBB, P. *The Modern British Party System*. London: Sage Publications, 2000 [cit. 22. února 2018]. s. 1 - 4. vlastní překlad.

¹⁵ SARTORI, G.: *Strany a stranické systémy...*, s. 200.

¹⁶ Tamtéž s. 202 – 208.

¹⁷ PŠEJKA, Pavel. *Stranický systém České republiky. Politické strany a jejich vývoj 1989 – 1998*. Brno: CDK, 2005, s. 14 - 17.

na monopartismy, bipartismy a multipartismy, přičemž zkoumá velikost stran, koalice vztahy stran ke vládě.¹⁸

1.2.1 Politická strana

Politické strany v moderní politice hrají klíčovou roli, i přesto že bývají často terčem kritiky. Zejména v demokratických režimech jsou součástí společnosti a soutěží mezi sebou o přízeň voličů. Hlavním elementem demokratického režimu je volná soutěž politických stran. Podle autora Kopečka se jedná o „*demokracie ve své podstatě není nic jiného než soutěž mezi jednotlivci a zorganizovanými skupinami (primárně politickými stranami) o klíčové pozice v systému vládnutí, a to prostřednictvím regulérních voleb a s vyloučením použití násilí*“.¹⁹

Označení pojmu „*politická strana*“ se politologové nedokáží shodnout na jednotné definici a jejími určujícími znaky. Například Edmund Burke definoval stranu jako „*organizovaný celek lidí, kteří se sdružují ke společnému dílu v národním zájmu podle zvláštního principu, na němž se shodli*“.²⁰ Autor Raymond Aron v 60. letech definoval politickou stranu jako „*organizovaná dobrovolná seskupení, která vyvíjí víceméně stálou činnost a ve jménu jistého pojetí obecného společného zájmu se ucházejí o to, aby samy nebo v koalici převzaly funkce vlády*“.²¹ V té době se objevil nový typ politické strany tzv. „*catch-all party*“²², který se v českém jazyce označuje jako univerzální strana. Za obecnou definici politické strany se považuje od politologa M. Webera „*dobrovolně vzniklými sdruženími osob se společnými zájmy*“.²³ Dalším významným politologem, který přišel s minimální definicí je Sartori G. Podle něho je „*politická skupina, jež se představuje ve volbách a je schopna prostřednictvím voleb umístit kandidáty do veřejných úřadů*“.²⁴ Autorka Blanka Říchová poukazuje důležitost na charakteristiku politických stran, kde politické strany jsou:

- a) „*dobrovolné, trvalé, otevřené organizace, jejichž členové mají společné představy a zájmy;*
- b) *usilují o politickou moc;*
- c) *této moci se snaží dosáhnout prostřednictvím voleb*“.²⁵

Podle mého názoru bych politické strany označila za sdružení lidí, jejichž hlavním politickým cílem je získat politickou moc prostřednictvím podpory občanů v politické soutěži, mající stejné ideály a názory.

¹⁸ NOVÁK, M. *Systémy politických stran...*, s. 19 – 20.

¹⁹ STRMISKA, M. a kol., *Politické strany moderní Evropy...*, s. 7.

²⁰ NOVÁK, M. *Systémy politických stran...*, s. 23.

²¹ Tamtéž, s. 22.

²² Jedná se o typ politické strany, která zmiňuje roli ideologie ve svém programu v zájmu oslovení co nejširšího spektra voličů. Geneze těchto stran se datuje v západoevropském prostředí do období od druhé světové války.

²³ ŘÍCHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie: Srovnávací analýza demokratických politických systémů*. 1. vydání. Praha: Portál, 2002, s. 88.

²⁴ SARTORI, G. *Strany a stranické systémy...*, s. 74.

²⁵ ŘÍCHOVÁ B. *Úvod do současné politologie...*, s. 89.

1.3 Teoretický koncept institucionalizace

Stranický systém lze podle italského politologa Giovanniho M. Carbone zkoumat z několika přístupů. Mezi tyto přístupy patří sociologický, volební, morfologický a institucionální. Institucionální přístup je jeden z přístupů, který se zaměřuje na stabilní strany a následně jak tyto strany ovlivňují stranický systém. Institucionalizace stranického systému definuje Mainwaring jako čtyřrozměrný proces, který je založený na:

- a) stabilitě v soutěži mezi stranami,
- b) existence stran, které mají poměrně stabilní kořeny ve společnosti,
- c) přijetí stran a voleb jako legitimních institucí, které určují, kdo řídí,
- d) organizací stran s relativně stabilními pravidly a strukturami.

Institucionalizovaný systém je považován za systém, ve kterém existuje stabilita, jak se chovají hlavní strany, přičemž změna v chování politických stran není zcela vyloučena.²⁶

Lze obecně říci, že problematika institucionalizace je považována za jednu klíčových témat výzkumu politických stran. Kořeny problematiky sahají hluboko do minulosti, prakticky již od vzniku lidské společnosti byl výzkum institucí středem zájmu. Politické strany jsou od svého počátku součástí politických dějin, jejich tradice má velký význam na jejich chování v politické soutěži a jsou nositeli zakotvených ideologických platforem.²⁷ Teorie institucionalizace byla politikou přejata ze sociologie. Autor odkazuje na nejznámějšího sociologa, který se touto teorií zabýval, byl Philip Selznick. Dále poukazuje na amerického politického teoretika Samuela Philipse Huntingtona, který institucionalizaci definuje jako „*proces, jímž organizace a procedury získávají hodnotu a stabilitu*“. Podle něho se instituce vyznačují různými úrovněmi, které lze definovat následujícími čtyřmi kritérii. Těmi kritérii jsou adaptabilita, komplexnost, autonomie a soudržnost. Na politické strany je zapotřebí pohlížet jako na organizace, které procházejí určitým vývojem a jsou nuceny reagovat na změny.²⁸ Max Weber jako jeden ze zakladatelů moderní sociologie, chápe institucionalizaci jako „*proces vytváření právně-racionálního systému institucí*“.²⁹

Základy současných výzkumů institucionalismus určili američtí politologové Scott Mainwaring a Timothy R. Scully. Ve své práci se zaměřili na institucionalizaci stranických latinskoamerických systémů, položili rámec pro analýzu míry podle čtyř kritérií. Těmi kritérii jsou voličská základna, stupeň sociálního zakořenění politických stran ve společnosti, akceptace

---

²⁶ CARBONNE, G. M. Political Parties and Party System..., s. 14 – 16. Vlastní překlad.

²⁷ FIALA, V., *Institucionalizace...*, s. 34.

²⁸ STAUBER, Jakub. Organizační vývoj nových politických stran v České republice pohledem teorie institucionalizace. *Acta Politologica*, 2015, roč. 7, č. 2, s. 135.

²⁹ FIALA, Vlastimil a kol. Politické strany Afriky, Asie a Latinské Ameriky: rysy politického stranictví. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012, s. 67.

voleb jako legitimního zdroje politické moci a stupeň organizace.³⁰ Při měření stability stranického systému budeme vycházet především z práce Vlastimila Fialy o Institucionalizaci mosambických politických stran a stranického systému, ve kterém autor pracuje s indikátory uvedenými níže.

1.3.1 Kritéria institucionalizace stranických systémů

Institucionalizace stranických systémů se připouští měřit několik nejrůznějšími kritérii. Pro analýzu, tedy posouzení míry stability stranického systému ve Velké Británii budou aplikována níže uvedená kritéria, která budou v další části definována a poté aplikována.

Tabulka č. 1: Hlavní a vedlejší kritéria institucionalizace stranických systémů

Hlavní kritéria	Vedlejší kritéria
Zakotvenost politických stran ve stranickém systému	Dlouhodobá podpora parlamentních politických stran
	Prostý věk politických stran
Stabilita stranického soutěžení	Dlouhodobá volatilita politických stran v parlamentních volbách
Kvalita stranického soutěžení	Pravidelnost soutěžního cyklu

Zdroj: FIALA, Vlastimil. *Institucionalizace mosambických politických stran a stranického systému*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2015, s. 248.

První kritérium se zaměří na indikátor z hlediska zakotvenosti politických stran ve společnosti a to zejména na věk politických stran. Přestože se autoři shodují na významu věku politických stran, hraje důležitou roli při jejich stabilitě. Někteří autoři přichází s tezí, že čím je politická strana starší, tím je stabilnější. Vzhledem k indikátoru věku politických stran se začíná počítat od jejich účasti na politické scéně. V rámci tohoto výzkumu se podíváme pouze na parlamentní strany s dlouhodobým zastoupením v Parlamentu, a to na Konzervativní stranu, Liberální stranu a Labouristickou stranu.

- 3,0 = více jak 30 let,
- 2,5 = 25 – 30 let,
- 2,0 = 19 – 24 let,
- 1,5 = 13 – 18 let,
- 1,0 = méně jak 13 let.³¹

Druhé kritérium poukazuje na zakotvenost politických stran ve stranickém systému. Toto kritérium se bude zajímat o volební podporu parlamentních stran, těmi jsou opět Konzervativní strana, Liberální strana a Labouristická strana. Na tomto místě bude zejména cílem posoudit

³⁰ FIALAM, V. *Institucionalizace mosambických politických stran...*, s. 68.

³¹ Tamtéž s. 42 – 46.

stabilitu průměrné volební podpory politických stran s dlouhodobým parlamentním zastoupením, neboť se vychází z předpokladu, že stranický systém ve Velké Británii vyznačuje větší stabilitu, poněvadž politické strany jsou schopny si udržet dlouhodobou podporu svých voličů. Dlouhodobá volební podpora se vypočítá způsobem, že se sečtou volební výsledky parlamentních stran a následně se zprůměrují. Pro bodové hodnocení volební podpory se využije model, který sestavil V. Fiala:

- 3,0 = více jak 80% hlasů,
- 2,5 = 79 – 70% hlasů,
- 2,0 = 69 – 60% hlasů,
- 1,5 = 59 – 50% hlasů,
- 1,0 = méně jak 50% hlasů.³²

V rámci výzkumu stability stranického systému nebude pozornost zaměřena pouze na měření změny volební podpory ve volební období, ale bude vypočítána průměrná dlouhodobá volatilita. Opět bude pozornost věnována parlamentním stranám s dlouhodobým zastoupením. Práce nejdříve představí výpočty volatility jednotlivých politických stran, přičemž hlavním elementem bude průměrná dlouhodobá volatilita. K získání bodového hodnocení volatility se bude řídit podle následujícího modelu:

- 3,0 = 0 – 5%,
- 2,0 = 6 – 10%,
- 1,0 = více jak 11%.³³

Na tomto místě je zapotřebí zdůraznit, že při stanovení konečného indikátoru stability stranického bylo vzato v úvahu i vnější kritérium, kvalita stranického soutěžení. Kvalita stranického soutěžení umožní posoudit stabilitu stranického systému, který se zaměří na indikátor pravidelnosti voleb. Podobně jako V. Fiala se bude vycházet z hypotézy, že pokud se v zemi nekonají volby v pravidelných intervalech, může stranický systém být považován za méně stabilní. Nepravidelná volební soutěž může mít negativní dopad nejen na politické strany, ale také na přesvědčování voličů a na stabilitu stranického systému.

- 3,0 = 100 – 90% pravidelnost voleb,
- 2,0 = 89 – 60% pravidelnost voleb,
- 1,0 = méně jak 60% pravidelnost voleb.³⁴

---

³² FIALA, V. *Institucionalizace mosambických politických stran ...*, s. 74.

³³ Tamtéž s. 228.

³⁴ Tamtéž s. 260.

Na základě zprůměrování všech uvedených dílčích indikátorů se získá odpověď na stanovenou otázku, do jaké míry je stranický systém ve Velké Británii stabilní. Pro určení celkové úrovně stability se použije model, který byl vytvořený autory S. Mainwaringem a T. Scullym:

- 3,0 = vysoká úroveň stability,
- 2,5 = středně vysoká úroveň stability,
- 2,0 = střední úroveň stability,
- 1,5 = středně nízká úroveň stability,
- 1,0 = nízká úroveň stability.³⁵

---

³⁵ KUENZI, M., LAMBRIGHT, G. Party System Institutionalization in 30 African Countries. *Party Politics*, 2001, roč. 7, č. 4, s. 443.

2 Základní charakteristika britského politického systému

Oficiální název země je Spojené království Velké Británie a Severního Irska³⁶ („*United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*“), je někdy označována různými pojmy: konstituční monarchie, parlamentní monarchie nebo i unitární stát³⁷. To znamená, že je řízena reprezentanty lidu a parlamentem. Hlavní město je Londýn. Oficiálním jazykem je angličtina. Mimo jiné jako úřední jazyk se používá i velština. Hlavou státu je král nebo královna, která vykonává spíše jen reprezentativní úlohu. Je zároveň hlavou exekutivy, vrchním velitelem ozbrojených sil a má nejvyšší postavení v anglikánské církvi. Toto území se skládá ze 4 hlavních historických částí: Anglie, Wales, Skotsko a Severní Irsko, dále 54 hrabství, zámořské dependence a zámořská území.³⁸

Velká Británie je tedy konstituční monarchie, v níž dominuje parlamentní demokracie, avšak bez psané ústavy. De facto ústavu tvoří soubor nejrozličnějších právních nařízení, zvykového práva a konvencí. Tento politický systém je všeobecně pokládán za nejstarší funkčně demokratický politický systém. V průběhu vývoje došlo k výrazným změnám od pojetí tradiční monarchie k moderní, jehož nejvýraznějším reprezentantem je v současné době premiér (předseda vlády). Velká Británie patří mezi země, kde neexistuje psaná ústava. Tento systém je charakterizován historickou kontinuitou s důrazností na tradice. Spoléhá na tradiční právní systém, zvyky a oddělené ústavní právo. Hovoří se tedy o tzv. nepsané ústavě, kdy tato ústava zahrnuje soubor právních úprav a ustanovení, které kodifikují vztahy mezi zákonodárnou, výkonnou a soudní mocí na jedné straně a na straně druhé vymezuje jejich vztahy, např. vztah panovníka ke kabinetu, vzájemné vztahy Dolní a Horní komory aj. Existuje zákon o nástupnictví, podle kterého mohou na britský trůn nastoupit pouze potomci Žofie Falcké, jež jsou vyznání anglikánského nebo protestantského, a nejsou ve svazku s osobou římskokatolického vyznání. Velká Británie má v celosvětovém měřítku významnou roli. Je členem G8 a Rady bezpečnosti OSN. Byla jednou ze zakládajících členů Severoatlantické aliance (NATO), Rady Evropy

---

³⁶ V tomto textu jsou synonymicky k úplnému názvu státu používána sousloví Spojené království a Velké Británie. V této souvislosti je třeba si uvědomit, že označování státního celku je v případě Spojeného království podmíněno tím, v jakém historickém kontextu se nachází. Do roku 1707 lze hovořit o Anglickém království, od absorbování Skotska v uvedeném roce pak o Království Velké Británie. Od přičlenění Irska v roce 1800 nesl státní celek název Spojené království Velké Británie a Irska a až v roce 1927 získala země svůj současný název.

³⁷ Vyjadřuje vnitřní propojenost všech územních částí státního celku a jejich řízení prostřednictvím jediné vlády a poslanců, kteří se scházejí v pravidelných jednáních ve Westminsteru. Ale na konci 20. století však došlo ke změně, tedy k zásadnímu posunu označené s pojmem devoluce. Devoluce se vztahuje k vytvoření autonomních parlamentů ve Skotsku a Walesu. Jedná se tedy o jednu z nejvýraznějších změn, k nimž v systému došlo.

³⁸ Petr Zenkner. *Velká Británie* [online]. euroskep.cz, [cit. 3. listopadu 2017]. Dostupné na <<http://www.euroskp.cz/397/sekce/velka-britanie/>>.

a v roce 1973 se stala součástí současné Evropské unie.³⁹ Lze obecně říci, že je důležitou politickou, vojenskou a ekonomickou silou na světě.

Britský stranický systém je jeden z nejstarších fungujících demokratický politický systém, který představuje klasický příklad vývoje monarchie v moderní politický systém. V současné době je veličenstvo královna Alžběta II. (*Elizabeth Alexandra Mary Wilsona*), která vládne od roku 1952. Po přijetí zákona o deklaraci práv, která definovala svrchovanost Parlamentu, jsou její pravomoci omezené. Nicméně panovník je stále považován za svrchovanou osobu a za integrálním elementem Parlamentu, neboť mu dává pravomoc se scházet a vytvářet zákony.⁴⁰

Základní charakteristikou Velké Británie je parlamentní demokracie, označená jako „*sui generis*“, v němž má silné postavení ministerský předseda. Tento systém byl založen na spojení tradice s pragmatickou a neideologickou politickou kulturou. Specifický rys uvádí, že se parlamentní demokratická monarchie opírá o nepsanou ústavu, tak i fungování. Jak bylo zmíněno výše, specifickým rysem tohoto systému je neexistence psané ústavy. Nespočívá v tom, že na tomto území neexistují žádná pravidla či principy politického života a vlády, nikoliv naopak. Principy politického života a vlády jsou obsaženy v dokumentech, v rozhodnutích zákonodárné a výkonné moci. Mezi nejznámější patří *Magna Charta Libertatum* (Velká listina svobod z roku 1215), *Petition of Rights*, *Habeas Corpus Act*, *Bill of Rights*, *Act of Settlement*, *Act of Union with Scotland* a *Place Acts*. Jde tedy o zvláštní charakter podoby ústavy, která je nepsaná, flexibilní a umožňuje, aby se ústavní skutečnost vyvíjela. Celá řada základních principů politického života, např. odpovědnost vlády, postavení opozice, postavení panovníka a další, se vytvořila přeměnou reálně používaných postupů ve všeobecně akceptovatelné principy, které nejsou nikde systematicky a přehledně zakotveny. Mezi základní principy fungování britského politického systému patří, že se panovník nezúčastňuje zasedání kabinetu, avšak respektuje rozhodnutí své vlády, skutečnou hlavou vlády je ministerský předseda, který je vždy členem Dolní sněmovny Parlamentu, vládu tvoří členové strany, která získala většinu v Parlamentu. Tyto pravidla nemají obecnou povahu zákona, ale představují funkční prvek britského politického systému. Zvláštní charakter má britská ústava. Britská ústava oproti jiným netvoří jednu společnou listinu, ale na tomto území je ústavou nepsanou, flexibilní a vyvíjející se. Následek této nepsané ústavy je takový, že ani základní práva nejsou nikde systematicky zakotvena.⁴¹

---

³⁹ DVOŘÁKOVÁ, V. a kol. *Základní modely demokratických systémů: komparace politických systémů*. Praha: Oeconomica, 2008, s. 98.

⁴⁰ The royal Household. Her Majesty Queen [online]. *The official website of The British Monarchy* [cit. 12. prosince 2017]. Dostupné na <<https://www.royal.uk/her-majesty-the-queen>>. Vlastní překlad.

⁴¹ ŘÍCHOVÁ, B. Spojené království Velké Británie a Severního Irska. In: DVOŘÁKOVÁ, V. a kol. *Komparace politických systému I*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2005, s. 111 – 117.

Britský systém vychází z westminsterského modelu tedy z principu fúze legislativy a exekutivy. Na rozdíl od modelu politických systémů upřednostňuje akceschopnou vládu před reprezentativou. Suverenita Parlamentu je v dnešní době spíše synonymem pro suverenitu britské vlády. Akceschopnost je zajištěna následujícími elementy:

- volební systém „prvního v cíli“, který má silnou tendenci produkovat jednobarevné parlamentní většiny, a tedy i jednobarevné vlády,
- neexistence vyvažujících institucí,
- odbourávání pravomocí Horní sněmovně Parlamentu,
- neexistence klasického ústavního soudnictví,
- striktní personální fúzi členů vlády a Parlamentu, která usnadňuje kontrolu Dolní sněmovny.⁴²

2.1 Parlamentarismus

Východiskem britského parlamentního systému spočívá v teorii dělby moc a její rozdělení na zákonodárnou, výkonnou a soudní. Je postavena na principu sdílené moci, zakotvení silné vazby vlády na Parlamentu a tím provázené personální vazby na jeho členství. V parlamentním systému je tedy exekutiva odpovědná legislativě prostřednictvím vylovení důvěry a funkční období vlády může být kdykoliv předčasně ukončeno vyslovením nedůvěry. V tomto systému je zdrojem legitimacy pro legislativu občané, legitimita exekutivy pak vychází z legislativy.⁴³ To znamená, že občané rozhodnou o složení zákonodárné moci prostřednictvím všeobecných voleb, ze které později vychází výkonná moc.

Velká Británie je parlamentní monarchie. Základním elementem stranického systému je parlamentarismus. Jedná se o formu vlády, kde nejen zákonodárná moc je nadřazena moci výkonné, ale určujícím prvkem je vztah mezi nimi. Vláda je odpovědná Parlamentu, který má právo kdykoliv jí odvolat. Hodnoty, kterými by se měla parlamentní forma vlády řídit, jsou především princip většiny a ochrany menšiny, uznání plurality ve společnosti, existence politických stran a volební soutěže.⁴⁴

Parlamentarismus má několik podob, koncepcí a pojetí. Mezi základní elementy tvořící jeho základ, patří:

- existence všeobecně a přímo voleného kolegiálního orgánu,
- existence zvláštních vztahů parlamentu, vlády a hlavy států,

---

⁴² STRMISKA, M. a kol. *Politické strany moderní Evropy...*, s. 58.

⁴³ ŠEDOVÁ, Pavlína. Rozdíl mezi parlamentní a semiprezidentskou formou vlády z hlediska tradičního institucionlismu a neoinstitucionalismu, *Slovak Journal of Political Science*, Volume 12, 2012, No. 4., s. 340 – 399.

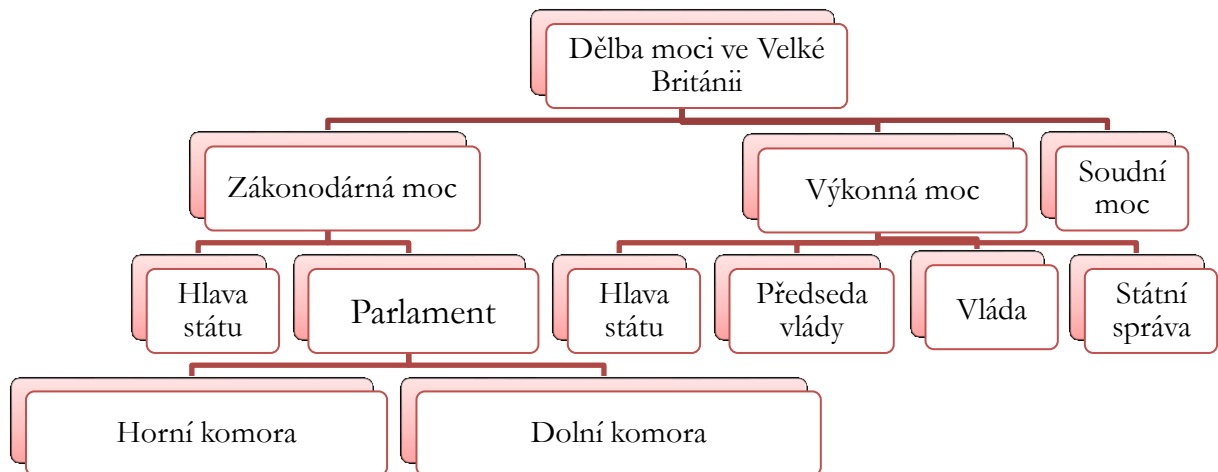
⁴⁴ KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavní systémy evropských států*. 2. aktualizované a doplňující vydání. Praha: Linde, 2006, s. 168.

- vykoná moc nezaložena na dualistické struktuře, hlavy státu a vláda,
- rozdělení pravomocí mezi výkonnou a zákonodárnou mocí.⁴⁵

Základním rysem britského parlamentního systému jsou zakotvená institucionální kritéria, která se vztahují především na slučitelnost ministerského úřadu s poslancekým mandátem, výběr ministrů především z poslanců, odpovědnost vlády Parlamentu, kolektivní odpovědnost vlády Parlamentu, parlamentní kontrola a jeho rozpustitelnost.

Parlamentní systém ve Velké Británii je považován za nejstarší ústavní systém západoevropského konstitucionalismu. Začal se vyvíjet na tomto území a postupně se rozvíjel i v mnoha ostatních zemích, např. Belgie a Lucembursko. Historický vývoj tohoto systému byl poznamenán tendencí panovníka k absolutistické vládě, ale nikdy se zde absolutismus neprosadil. Moc ve státě byla rozdělena mezi krále, soudce, Horní a Dolní komoru. Mezi těmito institucemi vyústil boj, který skončil prosazením principu svrchovanosti Parlamentu. Na základě toho se Velká Británie přeměnila v konstituční monarchii, kde panovník se stal pouze formálním představitelem exekutivní moci.⁴⁶

Graf č. 1: Dělbá moci v britském politickém systému

Zdroj: vlastní graf na základě textu

2.1.1 Výhody a nevýhody parlamentního systému

Jednou z častějších zmiňovaných výhod tohoto systému je snadnější, rychlejší přístup a postup v otázce přijímání zákonů. Další důvod je takový, že členové vlády jsou současně i členy legislativy a tím disponují více hlasy v otázce přijímání zákonů. Vedle rychlejší legislativní činnosti mají strany mnohem užší spolupráci, která vede ke sjednocené vládě a stanovení hranice

⁴⁵ KLOKOČKA, V. *Ústavní systémy evropských států...*, s. 169.

⁴⁶ BALAŠ, V., BLAHOŽ, J., KLÍMA, K., *Srovnávací ústavní právo*. 5. přepracované a doplněné vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 98.

odpovědnosti. U tohoto systému existuje i opozice. Je to strana, která nezískala absolutní většinu a dohlíží na vládní politiku.

Velkou výhodou britského parlamentního systému je, že umožňuje vznik homogenní stabilní vlády s absolutní podporou v Parlamentu. Většinou tato vláda vydrží bez problémů po celé volební období. Tento systém výrazně tlumí extremistické strany a umožňuje vládě dělat kroky bez starostí. Dále se spatřuje v redukci fragmentaci stran, pomáhá utvořit dvoustranický model (tj. bipartismu), možnost utvoření akceschopné a stabilní vlády, pevná vazba poslance na daný obvod, jednoduchost a zlikvidování extrémistických stran.

Nevýhodou britského parlamentního systému spočívá, že předseda vlády disponuje až příliš velkou pravomocí. Při volbě premiéra jsou znevýhodněné osoby, které nejsou členy Dolní sněmovny. Premiér ztrácí svůj úřad ihned poté, co zanikne jeho členství v Parlamentu. Systém zvýhodňuje velké strany, naopak malé strany nemají možnost získat větší voličskou podporu a dostat se do Parlamentu, tím dochází k vysokému procentu ztrátě hlasů. Velkou nevýhodou je neexistence skutečného nezávislého orgánu, který by stál v opozici a vetoval zákony schválené Parlamentem. Chybí tedy instituce, která by dohlížela na kontrolu činnosti zákonodárné moci.⁴⁷

2.1.2 Velká Británie jako modelový příklad premiérského parlamentarismu

Velká Británie je v některých odborných literaturách označována jako premiérský parlamentarismus. V tomto pojetí hovoříme o převahu vlády, respektive jejího předsedy nad Parlamentem a oslabení role Horní komory Parlamentu. Nejsilnějším aktérem je Dolní komora Parlamentu, neboť z ní vychází vládní důvěra a schopnost vlády prosazovat legislativní návrhy zákonů. Parlament není omezován existencí psané ústavy, může kdykoli měnit a přijímat jakýkoliv zákon. Důležité je se podívat na instituci předsedy vlády. Předseda vlády je jmenován panovníkem, který je povinen sestavit vládu a získat důvěru. Při svých funkcích disponuje celou řadou formálních, ale i neformálních nástrojů, jejichž pomocí zajišťuje loajalitu poslanců.

Nezbytným znakem premiérského parlamentarismu je legitimita vlády. Tato legitimita je založena na důvěře Parlamentu. Vláda vychází nejen ze získání důvěry Parlamentu, ale i z personálního hlediska. Role hlavy státu je především symbolická. Tento model zaujímá možnost předčasně rozpustit Parlament, o kterém rozhoduje opět předseda vlády. Přes formální závislost vlády na Dolní komoře Parlamentu, je právě vykoná moc, přesněji předseda vlády je klíčovou institucí v tomto systému.⁴⁸

---

⁴⁷ BARNETT, H. *Constitutional and administrative law*. 7th ed., Oxon: 2009, s. 339. Vlastní překlad.

⁴⁸ HLOUŠEK, V. a kol. *Politické systémy...*, s. 85 - 87.

2.2 Zákonodárná moc ve Velké Británii

Zákonodárnou moc ve Velké Británii mají tři instituce, panovník (v současné době královna Alžběta II.), Sněmovna Lordů a Dolní sněmovna. Parlament Velké Británie je dvoukomorový, označován jako bikamerální. V souvislosti s britským Parlamentem hovoříme o tzv. principu suverenity Parlamentu, který utváří z Parlamentu Velké Británie nejvyšší právní autoritu v zemi. Tato právní autorita spočívá v možnosti vytvoření nebo naopak zrušení jakýkoliv zákon. Právní suverenitu Parlamentu definuje Karl Loewenstein jako nejvyšší normotvornou kompetenci.⁴⁹

Zákonodárná moc náleží Parlamentu Spojeného království a je tedy nejvyšším orgánem moci zákonodárné a je jediným svrchovaným orgánem. Vznikl v souvislosti sjednocením z roku 1707, kdy došlo ke spojení samostatných parlamentů Anglie a Skotsko, o něco později v roce 1800 se připojil irský parlament a vznikl tedy Parlament Spojeného království a Severního Irsku.

Britský Parlament je složen z Dolní sněmovny (*House of Commons*) a Sněmovny lordů (*House of Lords*), v jehož rámci má dominantní pozici Sněmovna poslanců. Vztah mezi těmito komorami Parlamentu spočívá v principu nadřazenosti Dolní sněmovny, která své postavení postupem času upevňovala. Hlavním představitelem je britský panovník. Pravomoci panovníka jsou formální, například je zapotřebí jeho souhlasu u přijetí každého zákona, při jmenování předsedy vlády a při rozpouštění Parlamentu. Funkční období poslanců v Dolní komoře Parlamentu je pětileté. Činnost Parlamentu ovlivňují nejen zájmové skupiny, ale největší vliv má vláda, která je iniciátorem většiny zákonů a je tvořena převážně nejsilnější parlamentní politickou stranou, která vyhrála volby. Parlament může bez jakýchkoliv omezení schvalovat, měnit nebo zrušit jakékoli zákony.⁵⁰

2.2.1 Struktura parlamentu a jeho pravomoci

Parlament Spojeného království je dvoukomorový. Skládá se z Horní sněmovny a Dolní sněmovny. Obě komory zasedají ve Westminsterském paláci. Mají podobnou strukturu. V Dolní sněmovně je v čele křeslo předsedy. Po jeho pravici zasedají poslanci vládnoucí strany a po levé straně opoziční strana. Uspořádání v Horní sněmovně se malinko liší. V jejím čele je trůn, kde usedá v současné době královna.

---

⁴⁹ BUDGE, I., MCKAY, D., NEWTON, K., BARTLE, J. *The new british politics*. 4. ed., London: Pearson, 2007, s. 79. Vlastní překlad.

⁵⁰ History of British Political Parties. Politics of the United Kingdom [online]. *Revolvy* [cit. 22. března 2018]. Dostupné na <<http://www.revolvy.com/main/index.php?s=Politics+of+the+United+Kingdom>>. Vlastní překlad.

Dolní sněmovna Parlamentu

První zmíněnou komorou Parlamentu Velké Británie je Dolní sněmovna (*House of Common*), která tvoří základ Parlamentu a je volena na základě většinového volebního práva a jednomandátových obvodů. Tato komora je orgánem voleným v přímých volbách⁵¹. Funkční období nebylo dlouho stanoveno, bylo ohraničeno a mandát byl vykonatelný maximálně délkou pěti let. Volby byly formálně vypisovány panovníkem prostřednictvím dekretu, ale o termínu konání voleb rozhodoval ministerský předseda.⁵² Již od roku 2011 tuto možnost ministerský předseda ztratil, jelikož byl přijat zákon „*Fixed Term Parliament Act*“, který zakotvuje fixně pětileté volební období.⁵³ Volby se konají minimálně jednou za 5 let a volí se 650 poslanců. Tento počet je daný a neměnný. Komora je orgánem, ve kterém jsou členové nominováni do své funkce na základě většinového volebního práva a jednomandátových obvodů. Pasivní a aktivní legitimace do Dolní sněmovny byla stanovena na 21 let pro pasivní a 18 let pro aktivní právo. Svou koncepcí patří ke sboru, který převážně schvaluje zákony navržené vládou. Zákony se stanou platnými tehdy, pokud projdou Dolní komorou Parlamentu, která jako jediný orgán schvaluje daňové zákony a státní rozpočet. Dále komora má další základní úkoly: podporovat vládu a následně ji interpelovat.⁵⁴

Jednou z nejvýznamnějších funkcí je tvorba zákonů. Schvaluje zákony, které jsou ve většině případů navrhovány vládou a soukromé návrhy od skupiny poslanců. Návrh zákona přichází z příslušného ministerstva, prochází vládou a posléze se dostává do Dolní sněmovny. Návrh zákona se stává platným zákonem tehdy, až jej Dolní sněmovna přijme a panovník ho opatří královskou pečetí. Zákony mohou mít platnost na celém území Spojeného království nebo jen na některé jeho části.⁵⁵

Na počátku každého funkčního období si Dolní sněmovna volí jednoho ze svých členů do funkce předsedajícího tzv. *speaker*. Předsedou se stává osoba, která získá u voleb více než 50 procent hlasů. Po svém zvolení vystupuje jako nestranná osoba, neutrální osoba, jejímž úkolem je nestranně řídit jednání a dohlížet na dodržování sněmovních procesních pravidel. Je vedoucím úředníkem a nejvyšší autoritou Dolní sněmovny. Mezi jeho nejčastější povinnosti patří:

- řídí jednání komory,
- uděluje práva promluvit jednotlivým poslancům, předseda sněmovně,

---

⁵¹ Zákonem z roku 1911 je Dolní komora Parlamentu volena na období pěti let, může však být rozpuštěna kdykoli v této době, případně po jejím uplynutí, jak tomu bylo například v průběhu obou světových válek.

⁵² Q&A: The UK political system explained [online]. 26. apríl 2010 [cit. 28. listopadu 2017]. Dostupné na <<http://edition.cnn.com/2010/WORLD/europe/04/26/uk.parliament.explainer/index.html>>.

⁵³ HLAVÁČEK, P., JUREK, P. *Politické systémy anglosaských zemí*. Praha: Dokořán, s.r.o., 2014, s. 25.

⁵⁴ KLOKOČKA, V. *Ústavní systémy evropských států...*, s. 112 – 113.

⁵⁵ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?* 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2004, s. 138 – 140.

- dohlíží na dodržování programu a s přijímání jednotlivých zákonů,
- pokládá doplňující otázky,
- oznamuje přípravu doplňovacích voleb,
- v případě rovného počtu hlasů může hlasovat sám,
- reprezentuje parlament navenek.⁵⁶

Zásadní záležitosti návrhu zákona se řeší buď v plénu, nebo u některých otázek je výhodnější využití výborů. Výbory dělíme na stále (*standing*) a výběrové (*select*). Stále výbory se využívají k posouzení technických detailů návrhů zákonů. Skládají se ze čtyřiceti až devadesáti členů. Hlavní činností je posuzování návrhů zákonů článek po článku a mohou k nim přijímat dodatky a změny, které později musí přijmout celá komora. Naopak výběrové výbory se specializují na určité oblasti a členové jsou vybíráni dle jejich znalostí a schopností. Zaměřují se především na otázky finanční, regionální nebo na odvětví, ke kterým poskytují nestrannou odbornou analýzu k určitým specifickým otázkám.⁵⁷

Horní sněmovna Parlamentu

Horní sněmovna (*Sněmovna Lordů*) patří k tradičním institucím. Od svého vzniku je komorou aristokratické reprezentace a je založena na dědičném právu šlechtických rodů účastnit se na zasedání. Je to nevolený zákonodárný orgán, který se skládá z osob, které svůj mandát dědí nebo jej mohli získat od panovníka, jako odměnu za jejich zásluhy. Tyto členy nenazýváme poslance, ale šlechtice. Počet členů není konkrétně daný, mění se každým rokem. Mezi nimi jsou např. i zástupci anglikánské církve, biskupové a arcibiskupové.

Sněmovna Lordů má omezenější pravomoce než Dolní sněmovna. Jednou z funkcí je legislativní. Jde o významnou část legislativního procesu, zákony s výjimkou daňových a státních rozpočtů jsou na této půdě projednávány s možností navrhnout změny nebo odmítnout jejich přijetí. Druhou důležitější funkcí byla dříve justiční činnosti. Tato justiční činnosti působila jako poslední odvolací instance pro občanské spory na území celého Spojeného království Velké Británie a v trestních věcech opět pro celé území, kromě na území Skotska. Tuto činnost vykonávala skupina lordů, kteří byli označováni jako justiční lordi a působili zde až do roku 2009. V tomto roce byla schválena reforma a pomocí ní byl zřízen Nejvyšší soud Spojeného království, který v současné době slouží jako poslední odvolací instance. Jako Dolní sněmovna má právo interpelovat vládu.⁵⁸

⁵⁶ Office and Role of Speaker [online]. parliament.uk, [cit. 15. ledna 2018]. Dostupné na <<https://www.parliament.uk/business/commons/the-speaker/the-role-of-the-speaker/role-of-the-speaker/>>. Vlastní překlad.

⁵⁷ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*..., s. 135 - 136.

⁵⁸ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*..., s. 129 - 131.

2.3 Výkonná moc ve Velké Británii

Výkonná moc neboli exekutiva se skládá z těchto hlavních složek, kterými jsou panovník, ministerský předseda (premiér), kabinet, vláda a státní správa. Panovník je považován za oficiální hlavu státu, zatímco v rukou premiéra a kabinetu se soustřeďuje politická moc. Výkonná moc je realizovaná vládou Spojeného království a část pravomocí je přenesena na vlády Skotska, vládní úřady ve Walesu a Severním Irsku. Právě kabinet je kolektivní orgán, který vede exekutivu.⁵⁹

2.3.1 Panovník

Hlavním představitelem státu je král či královna Spojeného království, někdy označován jako panovník nebo monarcha.⁶⁰ Je významným symbolem politického, ale i veřejného života a objevuje se při různých ceremoniálních příležitostech a událostech.⁶¹ V současné době kraluje Alžběta II.⁶² Panovník je zdrojem výkonné, zákonodárné, soudní moci a nejvyšším představitelem anglikánské církve. Je to veřejná osoba, která reprezentuje národ a stát. Přesto, že panovník je hlavní představitel výkonné moci, jeho pravomoci jsou omezené. Lze konstatovat, že postavení hlavy státu je obecně velmi oslabeno.

Panovník disponuje celou řadou exekutivních, ale i legislativních pravomocí. Jeho funkce má spíše charakteristiku formální, reprezentativní a konzultativní. Podle níž královna panuje, ale nevládne. Již od podpisu zákona „*Magna Charta Libertatum*“ v roce 1215 začal dlouhý proces omezování role panovníka. Panovník disponuje při zasahování do politiky nástroji, mezi které patří: právo být informován, právo podpořit a právo varovat. To znamená, že ministerský předseda, ostatní ministři a další ústavní činitelé jednají jménem panovníka, ale všechny své kroky musí s panovníkem předem prodiskutovat nebo ho alespoň s nimi seznámit. Panovník je osoba, která má z titulu funkce hlavy Commonwealthu přehled o veškerých událostech ve světě.⁶³ Dalo by se říci, že panovník nedisponuje žádnými významnějšími politickými pravomocemi, s výjimkou pověření sestavení kabinetu předsedu strany, která vyhrála volby.

Jednou z nejnámějších pravomocí je taková, že panovník pověří sestavením kabinetu předsedu vítězné strany v Dolní komoře Parlamentu. V roce 2010 nastala situace, kdy ani jedné straně se nepodařilo získat absolutní většinu v parlamentních všeobecných volbách a panovník se musel rozhodnout, koho v té době pověří k sestavení vlády. Panovník má právo jmenovat, odvolat všechny státní a vojenské úřady včetně premiéra, právo formulovat nástroje v otázkách

⁵⁹ DVOŘÁKOVÁ, V. a kol. *Základní modely demokratických zemí...*, s. 101.

⁶⁰ Někdy se lze setkat s označením „HM“, které je zkratkou pro HER/HIS Majesty (jeho/její výsost)

⁶¹ The royal Household. Her Majesty Queen [online]. *The official website of The British Monarchy* [cit. 27. prosince 2017]. Dostupné na <<https://www.royal.uk/her-majesty-the-queen>>. Vlastní překlad.

⁶² Svoji funkci započala 6. února 1952, po smrti svého otce Jiřího IV.

⁶³ KUDRNOVÁ, J. Postavení Alžběty II. v současném britském politickém systému. *Mezinárodní politika*, 1/2015, 12. ledna 2015 [cit. 26. prosince 2018]. Dostupné na <<http://www.iir.cz/en/article/postaveni-alzbet-y-ii-v-soucasnem-britskem-politickem-systemu>>.

týkající se zahraniční a obranné politiky. Má pravomoc udělovat vyznamenání, uskutečňování státních návštěv v zahraničí, přijímání státních hostů nebo vyslanců.⁶⁴

Jak je výše uvedeno, jednou z nejdůležitějších funkcí panovníka je jmenování ministerského předsedy. Do postu ministerského předsedy je jmenována osoba, která disponuje absolutní podporou v Dolní sněmovně. Tohoto postu se ujímá předseda vítězné strany. Jmenuje i ostatní ministry, kteří jsou vybíráni a představeni premiérem. Dále svolává, ukončuje zasedání a rozpouští Parlament. Uděluje královský souhlas při návrhů zákonů za platný, pořádá oficiální setkání, uděluje vyznamenání, má právo vyhlášovat válku, uzavírat mír a nakonec působí jako hlava Commonwealthu.⁶⁵

Panovník je nejvyšším představitelem anglikánské církve. Jmenuje na základě rady ministerského předsedy arcibiskupy a biskupy ze seznamu kandidátů. Panovník skládá přísahu na zachování církve na celém území Spojeného království.

Podle zákona o nástupnictví mohou nastoupit na trůn pouze potomci Žofie Falcké, kteří jsou anglikánské nebo protestantské víry a nesmí být ve svazku s osobou římskokatolické církve. Po smrti panovníka nastupuje na britský trůn bezprostřední dědic. Při této situaci se používá fráze „*král je mrtev. Ať žije král*“. V anglickém originále tato fráze zní: „*The King is dead. Long live the King!*“ Nový panovník je veřejně vyhlášen radou o nástupnictví, která zasedá v paláci sv. Jakuba. Posloupnost v nástupnictví se řídí principem primogenitury⁶⁶, kde syn má přednost před dcerou a nakonec i starší dědic před mladším.⁶⁷

2.3.2 Vláda

Vrcholným orgánem moci výkonné je vláda, která je realizovaná vládou Spojeného království a část pravomocí je přenesena na vlády Skotska, vládní úřady ve Walesu a Severním Irsku. Členové vlády jsou vybíráni z členů Parlamentu, kterému je vláda odpovědná prostřednictvím vyjádření nedůvěry v hlasování. Vláda je tvořena ministerstvy, která jsou vedena jednotlivými ministry a zároveň ministři musí být členy Dolní sněmovny nebo Sněmovny Lordů.

Právo sestavit vládu je pověřen ministerský předseda. Podle zvyklostí jím bývá předseda politické strany, která zvítězila a získala absolutní většinu ve všeobecných volbách a členové vlády

---

⁶⁴ BBC.en. The Queen and a hung Parliament [online]. BBC.en, 7. may 2010 [cit. 28. prosince 2017]. Dostupné na <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/election_2010/8667820.stm>. Vlastní překlad.

⁶⁵ Parliament of United Kingdom, Search, Documents, Commons [online]. parliament.uk, 1. july. 2011 [cit. 30. prosince 2017]. Dostupné na <<https://www.parliament.uk/about/>>. Vlastní překlad.

⁶⁶ Primogenitura je dědický řád zajišťující přednostní právo prvorozeného při dědické posloupnosti. V tomto principu mají přednost muži před ženami, prvorozený syn před druhorozeným, prvorozená dcera před druhorozenou, ale nejmladší syn před nejstarší dcerou.

⁶⁷ The royal Household. Her Majesty Queen [online]. *The official website of The British Monarchy* [cit. 29. prosince 2017]. Dostupné na <<https://www.royal.uk/her-majesty-the-queen>>. Vlastní překlad.

jsou poslanci Parlamentu. Vláda je odpovědná za předkládání a obhajobou vládních návrhů zákonů.

Ve vztahu k Parlamentu se uplatňuje kolektivní odpovědnost a odpovědnost jednotlivého ministra. Kolektivní odpovědnost vychází z principu, že rozhodnutí vlády jsou přijímána kolektivně. Vláda musí získat důvěru, pokud neuspěje, předpokládá se, že ministři budou rezignovat na svou vládní pozici. Zakotvená pravidla pro kolektivní odpovědnost vlády spočívají v tom, že všichni ministři podporují vládní politiku, ministři jsou povinni uchovávat v tajnosti obsah ministerských jednání a pokud by neuspěli v hlasování o získání důvěry v Dolní sněmovně, musí vláda rezignovat.⁶⁸ Vedle kolektivní odpovědnosti stojí i tzv. odpovědnost jednotlivého ministra. Tato odpovědnost spočívá v odpovědnosti člena vlády za chod vlastního ministerského resortu. Nemělo by dojít k pochybení, dopouštění chyb při plnění funkcí, úkolů či řešení problémů. Pokud by se ministr dopustil hrubé chyby, očekává se od něj, že ze své funkce odstoupí. Ministři se řídí ministerskými zásady:

- musí dodržovat zásadu kolektivní odpovědnosti,
- jsou odpovědní Parlamentu a za své rozhodnutí nesou odpovědnost,
- musí poskytovat Parlamentu přesné, pravdivé a včas informace,
- odepření poskytnutí informací je v rozporu s veřejným zájmem,
- dotazy na jednotlivé ministry mohou vznášet obě komory Parlamentu, ať už v ústní či písemné formě, a ministři jsou povinni na něj odpovědět⁶⁹.

Parlament má právo interpelovat, vznášet dotazy na vládu, které mohou být ve formě ústní nebo písemné, a ministr je povinen na ně zodpovědět. Mezi vládou a Parlamentem je pevná vazba. Vláda odvozuje legitimitu od Parlamentu, který se stává nejen zákonodárným orgánem, ale i orgánem, který legitimuje vládu a ta je mu odpovědná.⁷⁰

Vláda – Kabinet a Premiér

Vláda v označení Kabinet a Premiér je chápána jako vláda v užším smyslu. V čele této vlády stojí ministerský předseda tj. premiér, který je pověřen sestavení svého kabinetu. Kabinet je těleso s kolektivní odpovědností a klíčovým kolektivním rozhodovacím orgánem v rámci britské exekutivy. Kabinet je politická instituce, ale není zakotvena v psaném právu. Její existence a principy fungování se opírají ve zvyklostech, jejichž hlavní úlohu má ministerský předseda. Skládá se z předsedy vlády a nejvýznamnějších ministrů. Ministři jsou vybíráni předsedou vlády z řad členů Dolní sněmovny a Sněmovny lordů. O vnitřním fungování, obsahu i průběhu jednání

---

⁶⁸ BARNETT, H. Constitutional and administrative law. 7th ed. Oxon: 2009, s. 27 – 30.

⁶⁹ Tamtéž, s. 270.

⁷⁰ KLOKOČKA, V. *Ústavní systémy evropských států...*, s. 171 – 172.

se veřejnost mnoho nedozví, protože jednání jsou neveřejná a všichni členové přijímají závazek mlčenlivosti, který platí po dobu dvaceti let.

Kabinet často bývá označen jako výkonný výbor tajné rady Jeho Veličenstva. Je spojovacím článkem mezi mocí zákonodárnou a výkonnou. Výsadní postavení má ministerský předseda, který přijímá různá politická opatření a má rozhodující vliv. Kolektivní a koordinační činnost kabinetu disponuje tím, že všechny resorty mají funkce i pravomoce poměrně stejné. Pokud hovoříme o vládě, máme na mysli vládu ministerského předsedy než samotnou vládu kabinetu.

Jak už je výše napsáno, kabinet se skládá z ministerského předsedy a členů kabinetu. Jsou do své funkce jmenováni a mohou být i odvoláni panovníkem na základě doporučení předsedy vlády. Rozdělení kompetencí mezi jednotlivé ministry a jejich resorty je na obecném uvážení samotného ministerského předsedy. Většinové zastoupení v kabinetu tvoří členové z Dolní sněmovny a Sněmovny Lordů. Členové ze Sněmovny Lordů většinou obsazují resorty jako ministerstvo spravedlnosti a ministerstvo financí. Kabinet má k dispozici četné výbory a podvýbory, které se zaměřují na konkrétní oblasti politiky. Tyto výbory a podvýbory jsou buď trvale zřízené nebo zřízené ad hoc, tedy na dobu určitou a slouží k nalezení, odstranění a vyřešení konkrétních problémů.

Hlavní činností vlády je kontrola, definování základních priorit zákonodárné činnosti, které jsou většinou spojené se schvalováním návrhů zákonů. Na začátku každoročního zasedání vláda sděluje své priority, kterými by se měl zákonodárny orgán v následujícím roce zabývat.⁷¹

Vláda v širším smyslu

Vláda v širším smyslu označuje Ministerstva a její resorty, která zahrnuje velký okruh osob. Mezi tyto osoby patří kromě ministrů, vládních a parlamentních sekretářů, celá řada představitelů institucí a úřadů. Jednotlivé vládní resorty jsou tvořeny ministerskými⁷² a mimo ministerskými orgány⁷³. Ministerské resorty jsou vedeny vládními ministry, jsou to zpravidla členové kabinetu a jejich role se vztahuje na oblasti, které vyžadují politický dohled. Vládní ministři jsou členové kabinetu a jsou označováni jako státní tajemníci. Tito úředníci stojí v čele

---

⁷¹ BUDGE, I. *The new british politics...*, s. 104 – 108. Vlastní překlad.

⁷² Ministerské resorty je celkem 25. Zahrnují vedle úřadu vlády např. ministerstvo školství, ministerstvo kultury, médií a sportu, ministerstvo energetiky a změny klimatu, ministerstvo životní prostředí, výživy a záležitosti venkova, ministerstvo pro místní rozvoj, odbor dopravy, ministerstvo práce a důchodů, ministerstvo zdravotnictví, vývozní úvěry a záruční oddělení, zahraniční úřad a úřad Commonwealthu, vládní úřad pro rovnoprávnost Jeho Veličenstva, ministerstvo financí, ministerstvo vnitra, ministerstvo obrany, ministerstvo spravedlnosti, Úřad pro Severní Irsko, Úřad generálního advokáta pro Skotsko, Úřad leadera Dolní sněmovny, Kancelář Leader sněmovny, Úřad pro Skotsko a Úřadu Walesu.

⁷³ Mimo ministerskými orgány patří: Ústřední informační úřad, Komise pro charitu pro Anglii a Wales, Komisařství pro snižování státního dluhu, Státní zastupitelství Komise pro lesnictví, Úřad pro vzdělávání dětí a kvalifikace, Úřad parlamentního poradce, Komise pro poštovní služby, Národní archiv, Statistický úřad. Úřad vodohospodářských služeb a regulační úřad.

správného řízení odboru. Pod těmito ministerstvy jsou výkonné agentury, které vykonávají provozní funkci a podávají informace v rámci jednoho nebo i více ministerstev. Jejich náplň spočívá ve stanovení financování a vymezení strategických plánů jednotlivých politik pro jednotlivé agentury. Mimo ministerské orgány obecně působí v záležitostech, které nevyžadují politický dohled. Jsou vedeny vyššími státními úředníky a jejich náplní je kontrola a regulace proti politickým zásahům. V jejich čele jsou stálí tajemníci.⁷⁴

2.3.3 Premiér

V čele vlády stojí premiér, označován jako „*The Premier Minister*“, je v britské kultuře chápán jako „*primus inter pares*“ (první mezi rovnými). Tato instituce nebyla vytvořena na základě zákona, vznikla a vyvinula se postupně. Úřad premiéra existuje již několik desítek let, přesto je většina jeho pravomocí založena spíše na zvyklostech. Její počátky sahají až do konce 17. století.

V průběhu 18. století je poprvé tato instituce nazvána „*premiér*“. U zrodu funkce ministerského předsedy jako autonomního reprezentanta exekutivní moci byl Sir Robert Walpole⁷⁵ a jeho následovníci si roli v následujících letech udrželi.⁷⁶ Roku 1889, lord Morley uvedl, že předseda vlády je základním elementem výkonné moci, tedy kabinetu. Členové kabinetu jsou si rovni, stojí na stejné úrovni a při hlasování uplatňují princip jeden hlas, jeden muž. Premiér je tedy vedoucím úřadu a své postavení si ponechává do konce jeho trvání.⁷⁷

Premiér představuje výkonnou moc společně s vládním kabinetem a zastupuje panovníka. Je považován za politicky nejmocnější osobu v britském politickém systému. Současným premiérem je Theresa May, představitelka Konzervativní strany. Svůj úřad zastává od roku 2016, která nastoupila po rezignaci Davida Camerona.

Ministerský předseda, tedy premiér, je do své funkce jmenován panovníkem. Panovník disponuje touto pravomocí a je pouze na jeho uvážení, koho do této pozice jmenuje. Podle zvyklostí se touto osobou stává předseda politické strany, který získá v Dolní sněmovně největší zastoupení a je schopen sestavit vládu. Ministerský předseda je politik s dlouholetými zkušenostmi z Parlamentu. Podle tradice premiér skládá slib do rukou panovníka a políbí

---

⁷⁴ BUDGE, I. *The new british politics...*, s. 106 – 108. Vlastní překlad.

⁷⁵ Od jeho působení se začal titul premiéra používat k označení králova prvního ministra. Moc, kterou měl Walpole v letech 1729-1742, úzce souvisela s jeho osobním vlivem na monarchu, ale stejně tak byla vázána na skutečnost, že jako první lord pokladu měl plnou kontrolu nad státními financemi, takže jich mohl dle svého uvážení používat ve prospěch krále při parlamentních volbách, tedy k prosazení králových kandidátů. Jeho vliv se postupně zvýšil i díky tomu, že panovníci hannoverské dynastie po roce 1717 stále méně často svolávali zasedání kabinetu a spokojili se s neformálními konzultacemi se svými ministry.

⁷⁶ DVOŘÁKOVÁ, V. a kol. *Základní modely demokratických zemí...*, s. 102.

⁷⁷ BARNETT, H. *Constitutional and administrative law...*, s. 245. Vlastní překlad.

mu ruku. Tento slib zní: „Její Veličenstvo královna mě požádala, abych sestavil vládu a já její žádost přijal.“⁷⁸

Role a pravomoce premiéra vycházejí spíše ze zvyklostí, než ze zákona. Pravomoce premiéra jsou omezeny principem kolektivní odpovědnosti kabinetu, s tím i jeho moc je podmíněna právě jeho vedoucím postavením. Mezi jeho funkce patří:

- zastává funkce premiéra a prvního lorda pokladnice,
- podle zvyklosti musí být členem Dolní sněmovny,
- má pravomoc vybrat všechny zbývající ministry, každý z nich však musí patřit do Dolní sněmovny nebo do Sněmovny Lordů, tedy jmenovat
- má pravomoc nejen jmenovat, ale i odvolat ministry,
- premiér dohlíží nad načasováním všeobecných voleb a žádá královnu o vyhlášení všeobecných voleb,
- určuje počet členů v kabinetu,
- kontroluje vládní program,
- má zvláštní odpovědnost za bezpečnost státu,
- má pravomoc vyhlásit válku, mír a poslat vojáky do války,
- reprezentuje stát v zahraničních záležitostech,
- je odpovědný parlamentu,
- odpovídá za uchování důvěry vlády v Dolní sněmovně,
- v případě vyslovení nedůvěry, žádá královnu o rozpuštění parlamentu.⁷⁹

Tabulka č. 2: Přehled britských premiérů od roku 1970

Jméno	Politická strana	Datum nástupu do úřadu
Edward Heath	Konzervativní strana	19. 6. 1970
Harold Wilson	Labouristická strana	4. 3. 1974
L. James Callaghan	Labouristická strana	5. 4. 1976
Margaret Thatcher	Konzervativní strana	4. 5. 1979
John Major	Konzervativní strana	28. 11. 1990
Tony Blair	Labouristická strana	2. 5. 1990
Gordon Brown	Labouristická strana	27. 6. 2007
David Cameron	Konzervativní strana	11. 5. 2010
Theresa Mayová	Konzervativní strana	13. 6. 2016

Zdroj: DVORÁKOVÁ, V. Základní modely..., s. 104.

⁷⁸ News.bbc.co.uk. *UK Election 2010* [online]. bbc.uk, [cit. 12. ledna 2018]. Dostupný na <<https://www.bbc.com/news/uk>>. Vlastní překlad.

⁷⁹ BUDGE, I. *The new british politics...*, s. 99 - 115. Vlastní překlad.

2.4 Soudní moc ve Velké Británii

Vedle legislativní, exekutivní stojí moc soudní, která tvoří třetí pilíř demokratické společnosti. Úkolem moci soudní je udržovat řád a pořádek, a být arbitrem v jednání mezi občanem a státem. Soudy jsou orgánem, který má za úkol především chránit před potencionálním zásahem státu. Základním rysem britského soudního systému je flexibilita ústavy. Vzhledem k celkovému charakteru britské ústavy neexistuje žádná zvláštní procedura, která by měla za úkol sledovat dodržování parlamentem schválené legislativní akty. Parlament je ve Velké Británii suverén moci a proto nelze jeho rozhodnutí jakkoli přezkoumat. I když od roku 2009 byl zřízen a funguje Nejvyšší soud Spojeného království, nezískal v oblasti soudní kontroly žádné pravomoce.⁸⁰

Soudní moc ve Velké Británii vykonávají soudy. Mají za úkol aplikovat zákony na jednotlivé konkrétní případy. Lze obecně říci, že realizují zákony. Případně změny a interpretace jsou věcí Parlamentu, nikoliv soudů. Soudci jsou jmenováni do svých funkcí doživotně panovníkem a to na základě doporučení lorda kanceláře a kabinetu. Soudci mohou být i odvoláni a to pouze na základě rozhodnutí obou komor parlamentu.⁸¹

---

⁸⁰ HLAVÁČEK, P. *Politické systémy anglosaských zemí...*, s. 29

⁸¹ DVOŘÁKOVÁ, V. a kol. *Základní modely demokratických systémů...*, s. 116.

3 Britský stranický systém

„Dobrý politik má mít schopnost předvídat to, co se stane v budoucnosti, a vysvětlit proč se tak nestalo.“

Winston Churchill

Britský stranický systém se vyvíjel postupně a to v souvislosti s rozšiřujícím se volebním právem. Podobu stranického systému ovlivňuje dynamika legislativních a exekutivních politických institucí. Britský model politického systému je spojován s bipartismem, tedy existencí dvou hlavních politických stran, které mezi sebou soutěží o politické vítězství ve volbách a následně zajišťují obsazení postů v exekutivě. Sám Sartori uvedl, že přístup k vymezení bipartismu nevylučuje existenci dalších politických stran.⁸²

Britský stranický systém je sice založen na dvou dominujících hlavních stranách, Konzervativní straně (*The Conservative Party*) a Straně práce (*The Labour Party*), ačkoliv svou roli zastává i Liberální strana (*Liberal Party*). Dominance dvou hlavních stran hraje na politické scéně již od roku 1922 významnou roli. V tomto systému nesoutěží o politickou moc hlavní politické strany, ale politických stran je několik desítek, které se účastní parlamentních voleb, včetně regionálních stran mající nacionalistický charakter. Lze říci, že existence jiných stran není v tomto systému vyloučena, ale vzhledem k jejich nízkým volebním výsledkům nehrají žádnou roli.

Strana, která získá v posledních všeobecných volbách nejvíce mandátů, sestavuje vládu a naopak strana, která skončí na druhém místě, tvoří oficiální opozici. Rozdělením stran na vítěznou a poraženou je umocněno i zasedacím pořádkem ve sněmovně, kde vládní strana zasedá po pravé straně, strana opoziční naopak na straně levé.⁸³

3.1 Relevantní strany britského stranického systému

Z hlediska zastoupení stranických rodin představuje vývoj britského politického stranictví zvláštní postavení. Byly vytvořeny základy stranického systému, v němž se střetávají zástupci ideologií tzv. ideologický trojúhelník – socialismus, konzervatismus a liberalismus. S ohledem na tyto ideologie sám Klaus von Boyeme všechny tři britské strany zařazuje do výčtu příkladů liberálních a radikálních stran (Liberální demokraté), konzervativních stran (Konzervativní strana) a socialistických a sociálnědemokratických stran (Strana práce). S tím souvisí i proměna vnímání tradičního rozdělení politických stran na levice a pravice. Levice byla dříve spojována s reformami a změnami, aktivnější rolí státu při správě veřejných záležitostí, akceptací vyšších daní, státní podnikání a s důrazem na rovnost. Naopak pravice byla pro zachování a podporování

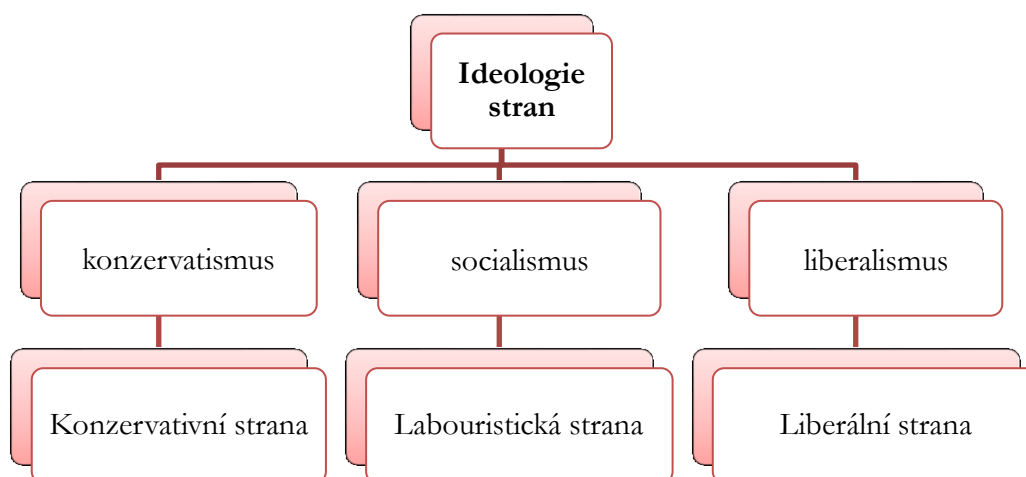
⁸² HLAVÁČEK, P., *Politické systémy anglosaských zemí...*, s. 30 - 31.

⁸³ BARNETT, H. *Constitutional and administrative law...*, s. 242. Vlastní překlad.

soukromého vlastnictví s nižšími daněmi, menší role státu v ekonomice, klade důraz na autoritu a řád. V posledních letech došlo ke smazávání rozdílů vnímání ideologie stran.⁸⁴

Britské politické strany hrají důležitou roli. Představují široký rozměr názorů a pomáhají transformovat zájmy občanů do rozhodovacího procesu. Strany formulují své programy, identifikují politiky a připravují je na politický život. Každá strana má své prostředí, svou historii a kulturu.

Graf č. 2: Přehled ideologie hlavních britských stran

Zdroj: vlastní graf na základě výše uvedeného textu

3.1.1 Labour Party

Labouristická strana je jedna ze dvou hlavních a nejsilnějších politických stran, která hraje významnou roli na politické scéně Spojeného království Velké Británie a Severního Irska. Strana se vyskytuje na levém křídle od 20. let 20. Století. Poprvé v roce 1922 se stala opoziční stranou v Dolní komoře a nahradila tak Liberální stranu.⁸⁵ Vznikla spojením různých socialistických skupin – Sociálně demokratická federace, Fabiánská společnost a Nezávislá labouristická strana. Ve svých volebních programech se strana popisuje jako demokratická sociální strana, než výhradně sociální. Vznikla z odborového hnutí v roce 1890 s cílem umožnit pracující třídě, aby se mohla zapojit do politického života a zaměřila se na obhajobu zájmu dělníků. Oficiální ideologií byl strany socialismus. V programu se orientovala zejména na společné vlastnictví výrobních prostředků, zaměstnanost, finanční a ekonomickou politiku. Během světových válek poklesla moc liberálů a stala se spíše hlavní opoziční stranou.

Důležitým momentem této strany byly volby v roce 1945, kdy zvítězila pod vedením Ramsaye McDonalda. Cílem této strany byla restrukturalizace mnoha aspektů britské společnosti, ale i ekonomiky – změna v sociální politice. Chtěla vytvořit „welfare state“, stát blahobytu, jehož síť

⁸⁴ HLAVÁČEK, P., *Politické systémy anglosaských zemí...*, s. 32 – 33.

⁸⁵ LABOUR PARTY. *History of the Labour Party*. Labour Party [online]. Newcastle, 2015 [cit. 18. ledna 2018]. Dostupné na < <https://labour.org.uk/about/labours-legacy/> >.

by nenechala nikoho klesnout na samé dno. Podle této strany by stát měl regulovat hospodářskou politiku, zajišťovat velký růst a zaměstnanost.⁸⁶ U moci Labouristická strana nebyla příliš dlouho, protože ve volbách v roce 1951 vyhrála Konzervativní strana a strana opět přešla do opozice. Zlomovým okamžikem strany byly volby v roce 1997, kdy strana zvítězila pod vedením Anthonyho Charlese Lyntona Blaira (dále jen „Tony Blair“), kdy se jí podařilo porazit Konzervativní stranu. U moci byla až do květnových všeobecných voleb roku 2010.⁸⁷ Tony Blair byl nejmladší představitel historií strany. Charakterizoval stranu jako New Labour a přijal zásady jako volný trh, podpora konkurence a odstranění nedostatků trhu prostřednictvím rekvalifikace, rozvoj vědy a výzkumu, flexibilní pracovní síla, duch podnikatelského kapitalismu a individualistické svépomoci. O ideologii strany hovořil čl. 4 stanov, kde „strana za svůj cíl označovala společné vlastnictví výrobních prostředků, jinými slovy blásil znárodnění“.⁸⁸ K jeho změně došlo v rámci přijaté nové koncepce New Labour, tedy po nástupu Tonyho Blaira. V současnosti obsahuje závazek k obhajobě hodnot rovnosti, tolerance, respektu atd. Strana se více zaměřuje na skupiny obyvatelstva s nízkými příjmy, ale své programy otevírala širšímu spektru voličů.⁸⁹

V roce 1996 vyšla publikace *New Labour, New Life for Britain*. Jednalo se o návrh stranického programu, který stál na pěti závazcích – vzdělání, kriminalita, zdraví, zaměstnanost a ekonomická stabilita. Proto ve všeobecných volbách v roce 1997 zvítězili Labouristé a Tony Blair se stal ministerským předsedou. Jeho éra dala Velké Británii nový směr a byly zavedeny tyto změny: vytvořena národní minimální mzda, nová pracovní místa, zavedení menších tříd na základních školách a do národního zdravotního systému se mu podařilo dostat nejvíce finančních prostředků v historii. Labouristická strana měla velice blízko k pracující třídě, ale i k odborům. Strana chtěla zvyšovat daně finančně vyšším vrstvám veřejných výdajů, zavázala se zajistit plnou zaměstnanost a rovnost výdajů. Často používala výrazy jako solidarita, sociální spravedlnost, rovnost a péče. Na druhou stranu strana prošla proměnami, kdy v současné době není natolik napojená na odbory, a její zájem je především udržet veřejné výdaje, směřovat zdanění dolů, rovnost možností a je proevropská.⁹⁰

Základnu tvoří nižší příjmové kategorie a mládež. Nejsilnější zastoupení má ve velkých městech a v oblastech s velkou koncentrací katolického obyvatelstva, naopak nejslabší na venkově. Program Labouristů je postaven na pilíři diverzity. Na svých stránkách zveřejňují kolik členů je národnostní menšiny a kolik členů tvoří ženy. Přitom se snaží tyto národnostní

---

⁸⁶ ROVNÁ L. *Kdo vládne Británii?...*, s. 165-167.

⁸⁷ LABOUR PARTY. *History of the Labour Party*. Labour Party [online]. Newcastle, 2015 [cit. 18. ledna 2018]. Dostupné na < <https://labour.org.uk/about/labours-legacy/> >.

⁸⁸ HLAVÁČEK, P., *Politické systémy anglosaských zemí...*, s. 34.

⁸⁹ Tamtéž. 34

⁹⁰ LABOUR PARTY. *History of the Labour Party*. Labour Party [online]. Newcastle, 2015. [cit. 20. ledna 2018]. Dostupné na < <https://labour.org.uk/about/labours-legacy/> >.

menšiny podporovat. Obecně slibují, že budou poctivě tvrdě pracovat na změnách. Zejména se zaměřují na mladé lidi, pro které chtějí vytvořit kvalifikovaná pracovní místa, dobrou budoucnost, vzdělání na světové úrovni a přístup k dostupnému vyššímu vzdělávání. Slibují stejné podmínky pro všechny, ale i také stejná pravidla ve společnosti. Labouristé směřují k budování společnosti s dynamickou ekonomikou, spravedlivým a demokratickým zřízením a zdravým životním prostředím. Chtějí vybudovat zemi, která tu je a bude pro lidi.⁹¹

Tabulka č. 3: Přehled předsedů vlády Labouristické strany

Jméno	Volební období
Clement Attlee	1945 – 1955
Hugh Gaitskell	1955 – 1963
Harold Wilson	1964 – 1970
Harold Wilson	1974 – 1976
Anthony Charlese Blair	1997 -2007
Gordon Brown	2007 – 2010

Zdroj: vlastní tabulka

3.1.2 Konzervativní strana

Konzervativní strana je jednou z nejsilnější a jednoznačně nejstarší politickou stranou Spojeného království Velké Británie a Severního Irska. Její ideologické kořeny sahají až do 17. století a je úzce spjata se stranou Toryů, která podporovala panovníka pro zachování jeho pravomocí, a dlouhodobě podporuje soukromé vlastnictví a rozvoj podnikání.⁹²

Za dobu své existence prošla výraznějšími ideologickými proměnami. Strana je spojována s tématy, např. monarchie, tradice, euroskepticismus, pragmatismus nebo liberální ekonomie. Strana se dostala do povědomí prostřednictvím svých vůdčích osobností, kteří pomáhali tuto stranu posunout potřebám svým občanům, ale ovlivňovaly i politické, ekonomické i společenské směřování země. Z původní strany, která odmítala liberalismus, je dnes stranou, která nezpochybňuje liberální a pluralitní charakter britské politiky. Stala se stranou otevřenou jakémukoli voliči bez ohledu na jeho socioekonomický či jiný status, a začínala naplňovat rysy tzv. „*catch-all strany*“.

Konzervativní strana je nejvíce spjata s tématem konzervatismus, který zahrnuje mnoho elementů, zahrnující povahu člověka, společnosti a změny. Je to ideologie, která zapadá do pravicového uspořádání stran a velice zdůrazňuje tradice. Strana má početnou voličskou základnu a její podporu. Základnu tvoří příslušníci všech sociálních skupin s převahou středních

⁹¹ LABOUR PARTY. *History of the Labour Party*. Labour Party [online]. Newcastle, 2015 [cit. 20. ledna 2018]. Dostupné na <<https://labour.org.uk/about/labours-legacy/>>.

⁹² BBCCzech.com. *Konzervativní strana* [online]. BBCCzech.com, [cit. 18. prosince 2017]. Dostupné na <www.bbc.co.uk/czech/specials/1857_elections_parti/index.shtml>.

a vyšších tříd. Je úzce spojena se zájmovými skupinami z oblasti podnikání, obchodu a zemědělství. Tato strana je velmi úspěšná při dosahování politické moci prostřednictvím politické soutěže. Klade důraz na hodnotové pilíře, zejména na právo a pořádek („*law and order*“) a je opatrná k jakékoliv změně, která by mohla její postavení oslabit. S velkým důrazem chrání tradiční britské instituce, soukromé podnikání, nikoliv státní podniky, národní příslušnost a svobody občanů.⁹³

Strana byla nejúspěšnější v období mezi dvěma světovými válkami a po ukončení války až do nástupu Margaret Thatcherové se střídala ve vládě s labouristy. Měla nejsilnější postavení v druhé polovině 20. století, tedy v 80. a 90. let. V této době byla pod vedením Margaret Thatcherové. Za její období došlo k restrukturalizaci tradičního odvětví britského průmyslu, nastartovala zavádění moderních technologií, přeměna ekonomické a sociální struktury země, rozrůstání kvalifikované pracovní síly a středních vrstev, snížení daní a omezení mocí odborů.⁹⁴

Od svého vzniku byla vždy součástí Parlamentu. Její předsedové stran byli často vnímáni jako efektivní, jednotní a po celou dobu prokazovali schopnost vládnout. I když na konci 20. století, se strana dostala do krizové situace. Chyběl jí charismatický vůdce a spolu s rozdělením strany, absencí nových témat a vizí došlo k velké porážce strany. Ve volbách v roce 1997 přešla do opozice, kde setrvala až do květnových všeobecných voleb konané v roce 2010. Kvůli skandálům tehdejšího jejího předsedy Johna Majora, začala být vnímána jako nepopulární kvůli pokračujícímu poklesu hospodářství a zvýšené nezaměstnanosti. Strana se dostala opět do povědomí, za tehdejšího předsedy strany Davida Camerona. Po jeho zvolení se politika strany zaměřila na sociální problematiku a kvalitu života. Do popředí se dostávala i témata jako ochrana životního prostředí, zdravotnictví, migrace a školství. D. Cameron dovedl Konzervativní stranu k vítězství ve volbách v roce 2010 a následně v roce 2015 k prvnímu jasnému vítězství po třech porážkách

Program Konzervativní strany je především zaměřený na silnou a rostoucí ekonomiku, růst investic, ochrana veřejných služeb (zejména zdravotnictví a školství), podpora růstu zaměstnanosti, ochrana životního prostředí a v ekonomické oblasti vystupovala ostře proti přijetí eura, je tedy pro zachování národní měny. Je pro zachování jednotného státu a nesouhlasí se zvětšováním skotské nezávislosti. V rámci zahraničních vztahů strana podporuje pokračování ve vztazích se Spojenými státy americkými, aktivní zapojení mezinárodních seskupení NATO a Commonwealth a podporuje volný mezinárodní obchod.⁹⁵

---

⁹³ INGLE, S. *The British Party System...*, s. 22 – 27. Vlastní překlad.

⁹⁴ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?...*, s. 164.

⁹⁵ INGLE, S. *The British Party System...*, s. 22 – 27. Vlastní překlad.

Její struktura je tvořena každoroční stranickou konferencí, parlamentní frakcí, ústřední radou a výkonný výborem, regionální organizací a sdružení voličů. Formálně strana nemá stálý program. Důležitou úlohu plní předvolení manifesty, v nichž jsou vyloženy strategie postupu v případě dalších voleb.⁹⁶

Tabulka č. 4: Přehled předsedů vlád Konzervativní strany

Jméno	Volební období
Winston Churchill	1951 – 1955
Anthony Eden	1955 – 1957
Harold Macmillian	1957 – 1963
Alec Douglas – Home	1963 – 1964
Edward Heath	1970 – 1974
Margaret Thatcher	1979 – 1990
John Major	1990 – 1997
David Cameron	2010 – 2016
Theresa Mayová	2016 – současnost

Zdroj: vlastní tabulka

3.1.3 Liberálně demokratická strana

Liberální demokratická strana vznikla v 80. letech 20. století a to spojením Liberální strany a Sociální demokratické strany, která měla pouze krátkou existenci v britském politickém životě. Hlásí se k tradičním liberálním hodnotám a je více proevropská. V roce 1995 se od ní odklonila nejradikálnější část.

Původní Liberální strana tvořila jednu ze dvou hlavních stran stranického systému, kdy poslední liberální předseda vlády Davida Lloyd George opustil své křeslo v roce 1922, protože strana nedokázala reagovat na vznik a nástup Strany práce. Liberály vystřídalí labouristé a strana se ocitla na periferii britského politického života.⁹⁷

Prosazovala pluralismus a otevření politického systému prostřednictvím zavedení všeobecného volebního práva, později se soustředila na obhajobu liberálních hodnot, jsou jimi svoboda, tolerance a důraz na volný trh. Ideologie strany pojímá občanství jako možnost daného individua účastnit se prostřednictvím jednotlivých občanských práv politického procesu.⁹⁸ Jsou odpůrci koncentrace moci, usilují o decentralizaci moci z parlamentu a provedení volebních a parlamentních reforem. Strana usiluje o zavedení systému poměrného zastoupení, účast pracujících na řízení podniků, zrušení Sněmovny lordů, pevné termíny voleb a větší ochranu

⁹⁶ ŘÍCHOVÁ, B. *Spojené království Velké Británie a Severního Irska...*, s. 145 - 146.

⁹⁷ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?...*, s. 171 – 174.

⁹⁸ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?...*, s. 171 – 175.

menšin a životního prostředí. Jsou zastánci sociálního liberalismu a chtějí minimalizovat zásahy státu do soukromí občana. Na druhou stranu preferují sociální stát, který by zajišťoval základní potřeby společnosti. Jsou velmi opatrní ohledně moci státu nad občanem a jsou kritičtí vůči tomu, jak vláda přistupuje k problémům týkající se občanské svobody. Zdůrazňují tradiční liberální hodnoty jako lidská práva a zahraniční politiku založenou na mezinárodním právu. Voličská základna je velmi nestálá, většinou získávají voliče, kteří protestují proti dvěma hlavním politickým stranám.

Členskou základnu tvoří zejména příslušníci nižší střední třídy. Politika se nachází mezi politickou orientací Konzervativní strany a Labour Party. Prvním předsedou strany byl Paddy Ashdown. Liberální strana je po Konzervativní a Labouristické straně třetí největší stranou v britském Parlamentu.⁹⁹

3.1.4 Regionální strany

Největší politické strany se nacházejí na území celého Spojeného království Velké Británie a severního Irsku. Existují a získávají stále větší podporu, jejíž působnost je výrazně zakotvena v historicko-geografickém regionu. Ačkoliv tyto strany působí i na celobritské úrovni. Jedná o politické strany, jejichž váha spočívá v daném regionu a projevuje se výrazněji na místní úrovni. Jejich existence je spojená s etnickým dělením a prosazují zájmy Skotů, Velšanů a Irů.

Skotská národní strana

Skotská národní strana byla založena v roce 1934. Vznikla po sloučení středoprávé Skotské strany a levicovější Národní strany. Byla původně označována za stranu, která se orientovala především na tradici a symboliku skotské samostatnosti. Strana po celou dobu své existence usilovala o větší autonomii, ustanovení samostatného skotského parlamentu a jeho vztah k Parlamentu. Pozice strany se přiklání spíše k levému křídlu, je více kolektivistická a proevropská. Strana získává podporu u všech vrstev obyvatel nezávisle na jejich politické orientaci se zaměřením na větší samostatnost Skotska.¹⁰⁰

Velšská Labour Party

Velšská národní strana byla založena v roce 1925. V meziválečném období představovala kulturní a intelektuální hnutí zaměřující se na záchranu velšského jazyka. V 60. letech se z hnutí vyvinula politická strana. Cíle této strany byly obdobné jako u Skotské národní strany. Především chtěly větší autonomii pro území Walesu. Zabývají se i jinými tématy, např. ekologická témata, která jsou reprezentovaná decentralizací, podporou malých ekonomických aktivit a posilování

---

⁹⁹ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace pol. Systémů...*, s. 150 – 151.

¹⁰⁰ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?...*, s. 177 - 179.

úlohy místních správy. Strana získává podporu od voličů, kteří žijí ve venkovských oblastech a hovoří velšským jazykem.¹⁰¹

Ulsterská unionistická strana a Sinn Féin

Ulsterská unionistická strana a Sinn Féin jsou strany nacházející se na území Severního Irsku, které vznikly až v 60. letech 20. století. Fungují na jiných principech než ostatní regionální strany. Jsou spojeny s náboženskou a národní identitou, které se projevují ve vztahu ke konstitučnímu uspořádání země a vyznačují se velmi vysokou politickou aktivitou na místní úrovni.

Ulsterská unionistická strana byla jedinou stranou až do zavedení přímé správy. Její počátky sahají až do roku 1905 a je považována za historicky nejstarší politickou stranou na území dnešního Severního Irsku. Odmítá spojení s Irskem a je pro zachování Spojeného království v dosavadní podobě. Je zastáncem devoluce a věří více v posilování pravomocí místních institucí. Členové strany jsou většinou protestanti z řad státních zaměstnanců, úředníků a podnikatelů. Podporu získávají od ekonomicky aktivních protestantů, mají svou sociální základnu ve starších občanech.

Strana Sinn Féin byla založena už v roce 1905 a bojovala za irskou nezávislost. Strana je oficiálně výsledkem štěpení Irské republikánské armády. Její historické kořeny jsou spojeny s Prozatímní Irskou republikánskou armádou. Na politickou scénu vstoupila až v roce 1982. Uznává právo na násilné akce a vystupovala radikálně proti spojení Severního Irsku s Velkou Británií. Změna postoje strany je spojována s příchodem Gerry Adamse do jejího čela. Strana má podporu mezi mladými katolíky ve městech a mezi ekonomicky znevýhodněnými občany.¹⁰²

3.2 Vývoj stranického systému

Hned na úvod je nutné podotknout, že britský stranický systém procházel v průběhu 19. a 20. století vývojem a jeho formování lze různými způsoby periodizovat.

Období mezi 1945 – 1970 se v literatuře označuje jako období klasického bipartismu. Je ale nutné zdůraznit, že ani v klasickém bipartismu neprobíhala politická soutěž mezi dvěma stranami, ale naopak o politickou moc soutěžilo desítek politických stran nebo hnutí. Přičemž jedna ze zúčastněných stran musela získat potřebný počet křesel v Dolní sněmovně, aby byla schopna sestavit většinovou vládu. Těmito stranami do 20. let 20. století byla nejprve Liberální a Konzervativní strana, než Liberální stranu vystřídala Labouristická strana, která postupně

---

¹⁰¹ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?...*, s. 181 - 183.

¹⁰² Tamtéž s. 184 - 185.

získávala mocnější politický vliv. Až do dnešní doby jsou tyto dvě strany považovány za nejsilnější a nejschopnější.¹⁰³

Britský stranický systém bývá někdy označován jako westminsterský systém, který utrpěl mnoho změn a jeho vývoj lze rozdělit do několika období. První období je ohraničeno lety 1688 – 1832 a Slavnou revolucí, jejímž výsledkem byly položeny základy politického pluralismu. Druhé období 1832 – 1918 se vyznačovalo rozšířením volebního práva a rozvojem stranických organizací. Třetí období 1918 – 1945, je pro něj charakteristická rozmanitost a velká rozdílnost jednotlivých prvků systémů. Čtvrté období, tzv. poválečné, se vyznačovalo velkou podobností jednotlivých stran.¹⁰⁴

V prvním období se v britském Parlamentu vznikaly politické skupiny, které měly souvislost s otázkou nástupnictví Jakuba II. Jakub II. vyznával římskokatolické náboženství, s čímž někteří členové Parlamentu nesouhlasili. Hlásili se k protestantismu a získali název whigové. Zatímco druhá skupina, která obhajovala nástupnictví Jakuba II. na trůn, dostali označení toryové. Whigové reprezentovali progresivní proud, naopak toryové konzervativní proud. Tento rozkol netrval dlouho. Obě skupiny se shodli v otázce nástupnictví Viléma Oranžského v období Slavné revoluce. Až do roku 1711 se střídaly vlády whigů a toryů. Během prvního období se postupně začínala etablovat pozice prvního ministra, i když byl tento institut předsedy vlády politicky omezen. Stále docházelo ke střídání vlád, ale postupem času došlo k situaci, kdy ve vládě byly zastoupeny obě politické skupiny.¹⁰⁵

Druhé období vývoje v letech 1832 – 1918 lze charakterizovat jako proces rozvoje stranické organizace. Došlo k přijetí reformního zákona, který odstartoval mnoho změn a procesů, jímž musely čelit politické skupiny, zejména toryové, kteří se v roce 1830 přejmenovali na Konzervativní stranu. Obě skupiny tak musely čelit neočekávaným změnám, který pro ně přinesl právě přijatý reformní zákon. Na druhou stranu se strany později začaly zapojovat i do volebního boje zejména ve městech, kde voličstvo se přesouvalo z venkova do města. V 60. letech 19. století se poprvé objevil dualismus konzervativců a liberálů. Byl přijat další reformní zákon, který rozšířil volební právo i mezi dělnictvo. Druhé období dalo možnost vzniknout dalším politickým stranám. Strana, která vznikla díky okolnostem druhého období, byla právě Labouristická strana. Na konci 19. století vzniklo také Chartistické hnutí, které mělo kandidáty z řad dělnictva. Posléze byla umožněna existence odborového hnutí, dohodli se dělníci s liberály na tom, že budou mít společného kandidáta, který by kandidoval s liberálně dělnickou nálepkou. V roce 1884 byl přijat další reformní zákon, který více rozšířil volební právo.

---

¹⁰³ WEBB, Paul. *The Modern British Party System...*, s. 4. Vlastní překlad.

¹⁰⁴ Tamtéž s. 8. Vlastní překlad.

¹⁰⁵ STRMISKA, M. a kol. *Politické strany moderní Evropy...*, s. 60.

Právě nově vzniklá Labouristická strana se stala třetí celostátní stranou, která zásadním způsobem ovlivnila další vývoj britského systému.¹⁰⁶

Třetí období trvalo od roku 1918 – 1945. Lze toto období charakterizovat jako rekonstrukce stranického systému. V tomto období se poprvé v dějinách Velké Británie ujal vlády první menšinový kabinet. Právě v tomto menšinovém kabinetě se moci ujali labouristé s podporou liberálů, nicméně za rok tato vláda padla. Další zajímavou situací byly také výsledky z roku 1931. Sice zvítězili labouristé a systém, který po volbách nastal, lze nazvat systémem dvou a půl strany. Menšinová labouristická vláda byla opět podporována liberály v Dolní sněmovně a v Horní sněmovně byli konzervativci.¹⁰⁷

3.2.1 Stranický systém po druhé světové válce

Britský stranický systém po druhé světové válce lze rozdělit na dvě hlavní období. První období tedy od roku 1945 do poloviny sedmdesátých let a druhé období od roku 1970 do roku 2005 (vlastní dělení autorky).

V prvním období vykazoval britský systém znaky čistého bipartismu. Bylo velmi vysoké procento hlasů absorbováno mezi dvěma politickými stranami na politické scéně, což spolehlivě fungovalo až do červnových voleb roku 1970. Šlo průměrně až o 90,3% voličských hlasů. Volební výsledky dvou nejsilnějších stran byly vždy velmi vyvážené, naopak rozdíl se pohyboval v počtu získaných hlasů kolem 3,9%.¹⁰⁸ Tyto dva znaky v tomto systému naznačují, že volby v tomto období byly omezeny téměř výhradně konfrontací dvou stran a ostatní strany do jejich soupeření zasáhly jen zřídka. V poválečném období se typicky projevovala charakteristika stran, kdy se strany pravice a levice snažily získat, co nejvíce voličů ze středu. Dále byla naplněna podmínka čistého sartoriovského bipartismu – tedy reálná schopnost vítězné strany vládnout sama. Obě strany prosazovaly neochotu sdílet vládu se svým soupeřem. Politické strany se chovaly podle svých strategií, jelikož neexistovala vůle sestavovat koalici, platilo pravidlo, že vítěz bere vše.¹⁰⁹

Druhé období nasvědčuje o systému umírněném pluralismus. V polovině 70. let se začaly projevovat společenské změny, které přímo či nepřímo ovlivnily hlavní politické strany. Počet politických stran se zvýšily a výsledky byly takové, že hlavní politické strany ztrácely desítky procent voličských hlasů. V důsledku objevování množství desítek menších stran nebyl volební boj už doménou dvou hlavních politických stran. Británie se tedy posunula od čistého bipartismu nejspíše k systému dvou a půl strany. Hlavní uchazeči usilovali o získání většiny křesel v Dolní

---

¹⁰⁶ STRMISKA, M. a kol. *Politické strany moderní Evropy...*, s. 62 - 64.

¹⁰⁷ Tamtéž s. 67.

¹⁰⁸ DVOŘÁKOVÁ, V. *Základní modely demokratických systémů...*, s. 130.

¹⁰⁹ WEBB, Paul. *The Modern British Party System*, s. 4 – 5. Vlastí předklad.

sněmovně a jedna menší strana. Další společenskou změnou byl dominantním důvodem rozkol stran v mezích socialismu – kapitalismus. Politické strany se stále častěji nechávaly strhnout rozkoly, které se týkaly různých problémů morálky společnosti než ideologie. Strany, které se orientovaly na politický střed, se těmito problémy zabývaly více, než strany, které se orientovaly na levice či pravice. Od té doby strany vzdorují více problémům multidimenzionálního charakteru. Problémy se vztahovaly na různá témata, například ženská práva, práva etnických a pohlavních menšin, práva zvířat, ochrana životního prostředí, reforma školství, otázka zahraniční politiky aj.

K přerušení čistého bipartismu došlo v první polovině sedmdesátých let. Ve volbách v roce 1974 se nepodařilo sestavit jednobarevnou vládu. Nakonec se podařilo sestavit labouristickou většinu. Konzervativní strana se moci ujala až po volbách v roce 1979 s předsedkyní strany Margaret Thatcherovou, která se po sestavení jednobarevné vlády konzervativců stala první premiérkou v dějinách Velké Británie. Labouristé se posunuli více doleva na politickém spektru a navázali intenzivnější spolupráci s odbory, což způsobilo odchod pravého křídla ze strany a založení Sociálnědemokratické strany. Další kolo voleb v roce 1983 opět jednoznačně vyhráli konzervativci. Jejimi soupeři se stali labouristé a volební spojení liberálů se stranou sociálnědemokratickou. Toto období nasvědčuje přechodu od tradičního britského bipartismu k umírněnému pluralismu nebo systému dvou a půl strany. Vítězství konzervativců ve volbách v roce 1987 bylo předem jasné. Nastala zajímavá situace, která se odehrála na politickém poli o místo oficiální opozici. Zvítězili labouristé, ale v té době došlo ke sloučení subjektů Aliance v jednu stranu – Liberální demokraté, tedy dříve Sociální a liberální demokraté. První předsedkyně M. Thatcherová byla nahrazena předsedou Johnem Majorem. Volby konané v roce 1997 přinesly po dlouhé době první vítězství labouristů. Předsedou strany byl Tony Blair, který započal reformní politiku strany, která získala název *New Labour*. Labouristická strana vyhrála následně volby v roce 2001 a 2005. Konzervativní strana se musela smířit s postem opoziční strany. Těmito vítězstvími v řadě za sebou se strana vrátila opět k systému predominance strany.¹¹⁰

Stranicko-politický systém úzce souvisí s typem volebního systému, který je někdy označován jako volební systém prvního v cíli („*first past the post*“¹¹¹). Tento systém může být ovlivňován vnějšími okolnostmi, které ho mohou buď napomáhat ke stabilitě nebo zpomalovat, či brzdit tradiční bipartismus. Například po první světové válce, žádná strana nebyla schopna získat ve volbách většinu a nastala tedy první historická situace. Po druhé světové válce naopak

---

¹¹⁰ STRMISKA, M. *Politické strany moderní Evropy...*, s. 65 - 70.

¹¹¹ Systém prvního cíle – metoda, při níž voliči uvedou na kandidátce kandidáta podle svého výběru a kandidát, který obdrží nejvíce hlasů, vyhrává.

začal britský systém táhnout k tvorbě bipartismu a vytvářely se jednobarevné vlády. V současné době se projevuje křehkost britského stranického systému. To znamená, že se vyskytují prvky, které pomáhají brzdit tradiční bipartismus. Někteří hovoří o úpadku tradičního bipartismu („*declining two-party system*“).¹¹²

3.2.2 Britský stranický systém po roce 2005

Parlamentní volby se konají ve Velké Británii podle principu relativní většiny. Volí se v jednomandátních okresech a jsou jednokolové. Rozhoduje se o pozicích 650 křesel v Dolní komoře Parlamentu. Při sestavení většinové vlády je zapotřebí, aby strana získala více než 326 křesel. Politická strana, která získá většinu, sestavuje vládu a předseda vítězné strany je pověřen jejím sestavením.¹¹³

Všeobecné parlamentní volby ve Velké Británii se konaly 5. května 2005. Krátce před parlamentními volbami bylo jednoznačně určeno, která strana se bude ucházet o pozici sestavení vlády. Z průzkumů vyplývalo, že podporu získávali labouristé s tehdejším premiérem Tonym Blairem a opoziční konzervativci naopak ztráceli. Tři největší politické strany se snažily ve volbách bojovat o voličskou podporu. Hlavními tématy byly u všech stran obdobné – otázka postoje k evropské integraci, reformy v oblasti zdravotnictví a vzdělávání, rozvoj ekonomiky a zastavení či podpora válečného konfliktu v Iráku. Nicméně v parlamentních volbách již po třetí za sebou vyhráli labouristé včele s Tonym Blairem.

Tabulka č. 5: Výsledky voleb do Dolní komory Parlamentu v roce 2005

PARTY	SEATS	VOTE SHARE %	+/-%
Conservative	198	32,3	+0,7
Labour	355	35,2	-5,5
Liberal Democrat	62	22,0	+3,8
Democratic Unionist Party	9	0,9	+0,2
Scottish National Party	6	1,5	-0,3
Sinn Fein	5	0,6	-0,1
Social Democratic & Labour Party	3	0,5	-0,1

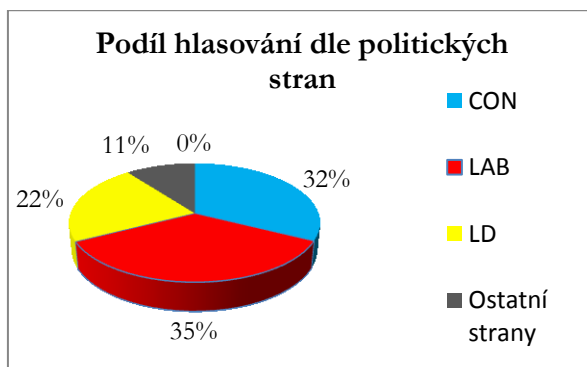
¹¹² STRMISKA, M. *Politické strany moderní Evropy...*, s. 70.

¹¹³ !ARGUMENT. *Rychlý průvodce volbami ve Velké Británii. Systém, strany, témata a odhady* [online] !argument.cz, 5. června 2017 [cit. 25. února 2018]. Dostupné na < <http://casopisargument.cz/2017/06/05/rychly-pruvodce-volbami-ve-velke-britanii-system-strany-temata-a-odhady/>>.

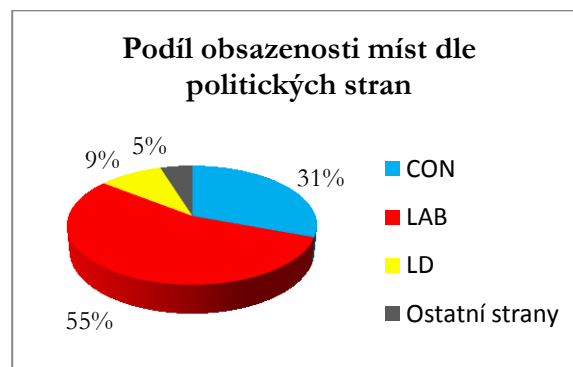
Green	-	-	-
Alliance Party	-	-	-

Zdroj: vlastní tabulka na základě oficiálních volebních výsledků

Graf č. 3: Výsledky voleb v roce 2005

Graf č. 4: Výsledky voleb v roce 2005

Zdroj: General Election 2005

Parlamentních voleb se zúčastnilo 61,4% oprávněných voličů. Z předvolebních průzkumů vyplývalo vítězství Labouristické strany, která celkem získala 356 křesel s podporou 35,3%. Oproti předcházejícím parlamentním volbám z roku 2001 zaznamenala pokles voličské podpory. Pro Konzervativní stranu hlasovalo 32,4% voličů a získali 198 křesel. Konzervativní strana získala více křesel než v předchozím volebním období, ale nedosáhla svého cíle, tedy zvítězit, ale zaznamenala zlepšení oproti volbám z roku 2001. Zisk stačil pouze na celkové druhé místo. Třetí místo obsadili Liberální demokraté s podporou 10,4% voličů a získali 62 mandátů.¹¹⁴

Ve všeobecných parlamentních volbách ve Spojeném království a Severního Irsku, které se konaly 6. května 2010, se opět rozhodovalo o pozicích 650 poslanců Dolní sněmovny Parlamentu. Tyto volby byly označovány za jedny nejnapínavější volby za dvacet let a přinesly po třinácti letech konec labouristické vlády. Hlavním tématem voleb byla ekonomická krize, někdy označená jako hospodářská krize.¹¹⁵

Tabulka č. 6: Výsledky voleb do Dolní komory Parlamentu v roce 2010

PARTY	SEATS	VOTE SHARE %	+/- %
Conservative	307	36,1	+3,8
Labour	258	29,0	-6,2

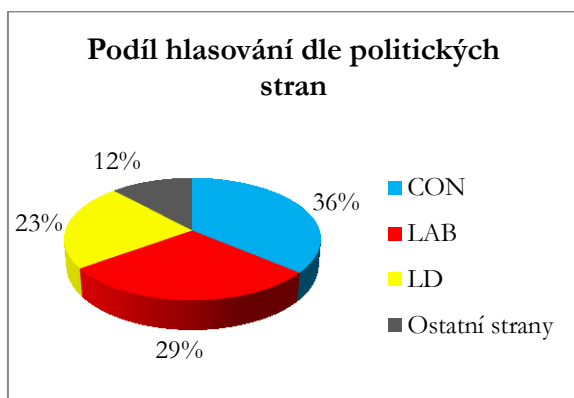
¹¹⁴ MELLOWS - FACER, Adam. General Election 2005 [online]. *Research paper*, 05/33. 17 May 2005 [cit. 28. dubna 2018]. Dostupné na < <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/RP05-33/RP05-33.pdf>>.

¹¹⁵ iRozhlas. MAŇOUR, I., PAVLÍČEK, T. BUMBA, J. Britští konzervativci volby vyhráli, sami ale vládu nesestaví. iRozhlas.cz [online]. [cit. 18. dubna 2018]. Dostupné na < https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/britsti-konzervativci-volby-vyhrali-sami-ale-vladu-nesestavi_201005071303_imanour>.

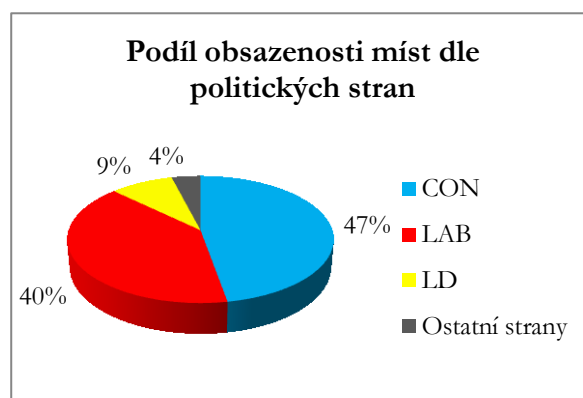
Liberal Democrat	57	23,0	+1,0
Democratic Unionist Party	8	0,6	-0,3
Scottish National Party	6	1,7	+0,1
Sinn Fein	5	0,6	-0,1
Social Democratic & Labour Party	3	0,4	-0,1
Plaid Cymru	3	0,6	-0,1
Green	1	1,0	-0,1
Alliance Party	1	0,1	+0,0

Zdroj: vlastní tabulka na základě oficiálních volebních výsledků

Graf č. 5: Výsledky voleb v roce 2010

Graf č. 6: Výsledky voleb v roce 2010

Zdroj: General Election 2010

Vítězem voleb se stala Konzervativní strana vedená předsedou strany Davidem Cameronem a získala 307 křesel. Druhá skončila Labouristická strana v čele Gordonem Brownem s 258 křesly, nakonec třetí místo obsadili Liberální demokraté v čele Nickem Cleggem s 57 křesly. Regionální strany získaly už výrazně méně. Volby dopadly přibližně tak, jak předpovídaly předvolební průzkumy. Došlo k situaci, že volby však nepřinesly zřetelného vítěze, což se naposledy odehrálo v roce 1974. To znamená, že ani jedna strana nezískala sama o sobě prostou většinu. Zvítězila Konzervativní strana, avšak ne s takovým výsledkem, aby byla schopna sestavit vládu. Na potřebných 326 křesel nedosáhla ani dopředu domluvená koalice labouristů s liberálními demokraty. Velká Británie v té době zažívala nevídanou věc, kdy den po volbách Britové nevěděli, kdo se stane jejich novým premiérem. Dle ústavního právníka z velšského Cardiffu

Jiřího Přibáně, ztratili úplně všichni: „Konzervativci nepřesvědčili voliče o tom, že právě oni jsou stranou, která má vyvést zemi z ekonomické krize. Labouristé ztratili svoji většinovou vládu a Liberálové nezískali nic.“¹¹⁶ V rámci povolebních vyjednávání se podařilo vytvořit koalici, tedy menšinovou vládu konzervativců společně s liberálními demokraty, kteří tím získali pozici ve vládě s předsedou vlády Davidem Cameronem. Jedná se tedy o první koalici vládu ve Velké Británii od ukončení druhé světové války.¹¹⁷

Poslední volby, kterými se diplomová práce zabývá, se konaly 7. května 2015. V těchto všeobecných parlamentních volbách se opět rozhodovalo o pozicích 650 křesel v Dolní komoře. Volby jsou někde označovány jako volby, které budou rozhodovat o dalším osudu Velké Británie v Evropské unii. Již před volbami průzkumy naznačovaly, že nepůjde o pouhý souboj mezi hlavními politickými stranami. Podle průzkumu vyhraje Konzervativní strana s předsedou strany Davidem Cameronem a druhá skončí Labouristická strana s předsedou strany Edem Milibandem. Podle průzkumu obě největší strany získávaly okolo 35%. Konzervativci doufali, že voliči zejména ocení ekonomickou bilanci státu a nově počet vytvořených pracovních míst. Nicméně Labouristé preferovali spíše zdravotní péči a sociální spravedlnost. Nicméně i ostatní strany nezůstaly o moc pozadu. Boj o obsazení třetího místa zaujaly Demokratická unionistická strana s předsedou strany Nigelem Faragem a Skotská národní strana s předsedkyní strany Nicolou Sturgenovou. Hlavními tématy volebních kampaní politických stran byly otázka vystoupení Velké Británie z Evropské unie, přijetí eura, migrace a školství.¹¹⁸

Tabulka č. 7: Výsledky voleb do Dolní komory Parlamentu v roce 2015

PARTY	SEATS	VOTE SHARE %	+/- %
Conservative	331	36,9	+0,8
Labour	232	30,4	+1,5
Scottish National Party	56	4,7	+3,1
Liberal Democrat	8	7,9	-15,2
Democratic Unionist Party	8	0,6	0,0
Sinn Fein	4	0,6	0,0

¹¹⁶ MAŇOUR, I. PAVLÍČEK T., BUMBA J. *Britští konzervativci volby nevybrali, sami ale vládu nesestaví* [online]. iROZHLAS.cz, 7. května 2010 [cit. 13. března 2018]. Dostupné na < <https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/britsti-konzervativci-volby-vyhrali-sami-ale-vladu-nesestavi> 201005071303 imanour? ga=2.79865554.470512799.1530177281-1913096128.1529652137>.

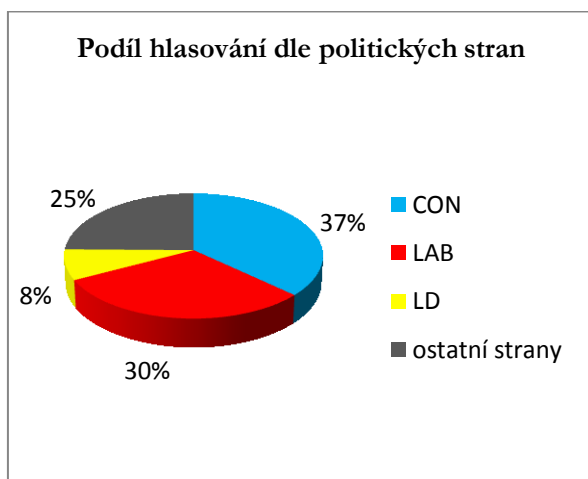
¹¹⁷ CRACKNELL, R., MCGUINNESS F., RHODES, CH. *General Election 2010* [online]. *Research paper*, 10/36. 2 February 2011 [cit. 29. dubna 2018]. Dostupné na < <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/RP10-36/RP10-36.pdf>>.

¹¹⁸ BBC.com. *Election results: Conservative win majority* [online]. BBC. com, 8. května 2015 [cit. 13. března 2018]. Dostupné na < <https://www.bbc.com/news/election-2015-32633099>>.

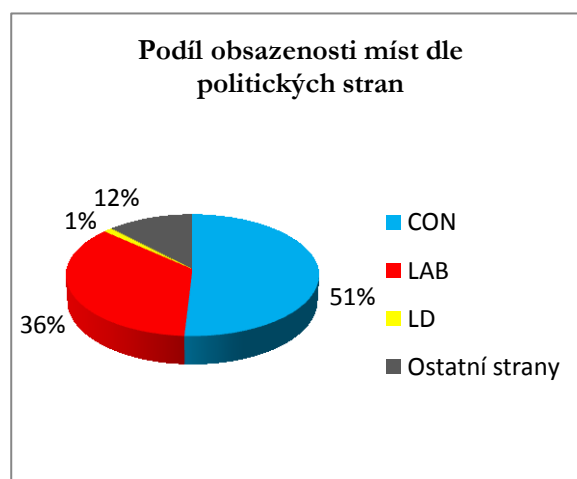
Plaid Cymru	3	0,6	0,0
Social Democratic & Labour Party	3	0,3	0,0
Green Party	1	3,8	+2,8
Alliance Party	0	0,5	-0,3

Zdroj: vlastní tabulka na základě oficiálních výsledků

Graf č. 7: Výsledky voleb v roce 2015

Graf č. 8: Výsledky voleb v roce 2015

Zdroj: General Election 2015

Konzervativní strana získala 331 křesel, tedy absolutní většinu, na druhém místě se umístila Strana labouristická s 232 křesly. Naopak velké ztráty zaznamenali liberální demokraté, kteří získali pouze 8 křesel a třetí nejsilnější stranou v těchto volbách uspěla regionální strana, Skotská národní strana, která získala 56 křesel. Konzervativní strana na základě těchto výsledků získala potřebný počet křesel a v tomto období nebylo zapotřebí sestavení koaliční vlády. Podle zveřejněných výsledků volilo konzervativce 36,9% voličů, labouristy 30,5% a liberální demokraty pouze 7,8% voličů. Vzhledem k většinovému systému volební účast byla 66,1%, která byla o 1,1% vyšší než ve volbách v roce 2010.¹¹⁹

3.2.3 Propad a vzestup hlavních politických aktérů

Tabulka č. 8: Výsledky voleb do Dolní komory Parlamentu v letech 2005 – 2015 v %

PARTY	2005	2010	2015
Conservative	32,4	36,1	36,9
Labour	35,3	29,0	30,4
Liberal Democrat	10,4	23,0	4,7
Scottish National	0,9	0,6	7,9

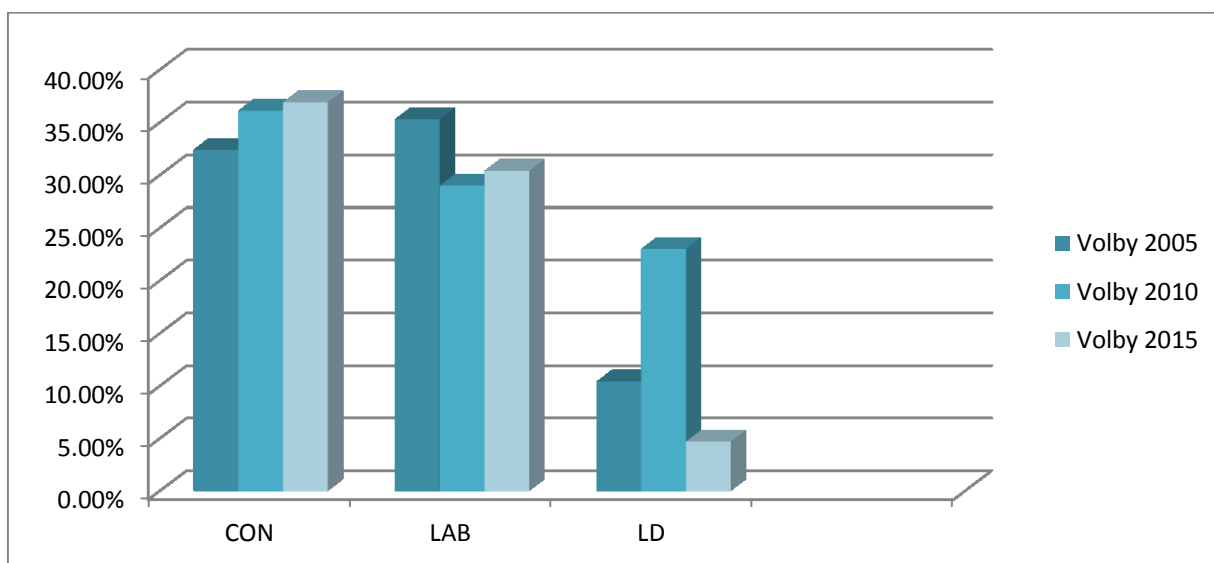
¹¹⁹ BBC.com. *Election results: Conservative win majority* [online]. BBC. com, 8. května 2015 [cit. 13. března 2018]. Dostupné na < <https://www.bbc.com/news/election-2015-32633099> >.

Party			
Democratic Unionist Party	1,5	1,7	0,6
Sinn Fein	0,6	0,6	0,6
Social Democratic & Labour Party	0,5	0,4	0,3
Green Party	-	1,0	3,8
Alliance Party	-	0,1	0,2

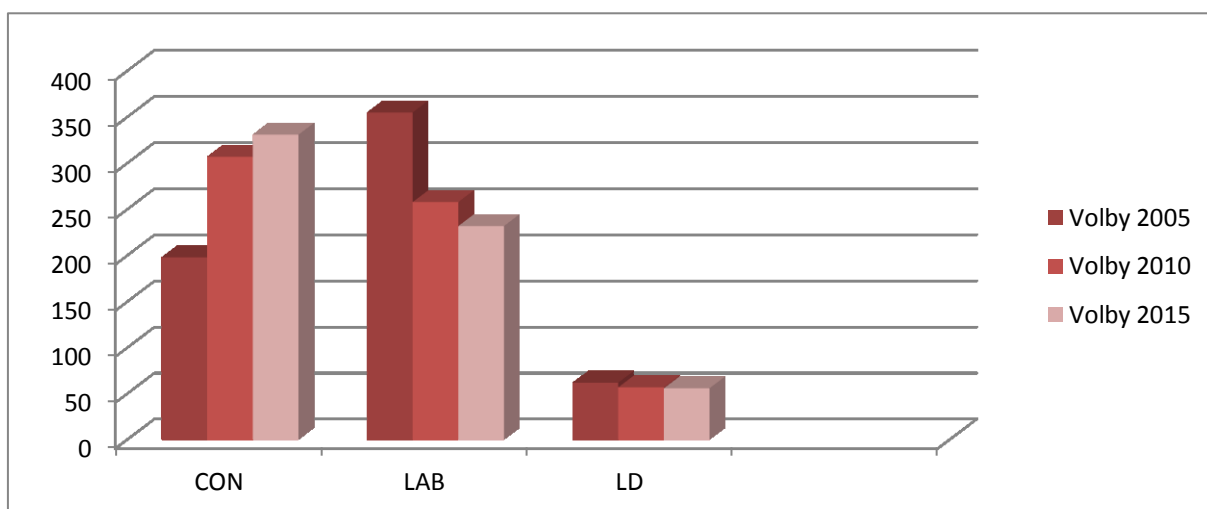
Zdroj: vlastní tabulka na základě oficiálních volebních výsledků

Graf č. 9: Porovnání výsledků volatility politických stran ve všeobecných volbách

Zdroj: vlastní graf autora

Graf č. 10: Porovnání získaných křesel do Dolní sněmovny Parlamentu ve všeobecných volbách

Zdroj: vlastní graf autora

Při pohledu na výše uvedenou tabulku a grafy lze konstatovat, že ve volebních obdobích 2005 – 2015 došlo k výraznému zlomu z hlediska relativně stabilního vývoje britského stranického systému. Volby v letech 2005, 2010 a 2015 přinesly určité zvraty, které budou nastíněny v další části práce. Na prvním místě je nutné podotknout, že tyto změny jsou podmíněny volební podporou dvou doposud nejsilnějších politických aktérů.

Volby do Dolní komory Parlamentu se konaly v letech 2005, 2010 a 2015. V roce 2005 se moci chopila Strana práce a v dalších volebních obdobích v roce 2010 a 2015 vyhrála Konzervativní strana. Charakteristickým znakem voleb je propad, ale i vzestup dlouhodobě nejsilnějších stran britské politické scény. Ve volbách v roce 2010 byl výsledek pro strany zdrcující porážkou. Z pohledu Konzervativní strany se jednalo o vzestup, naopak Labouristická strana jakož to vítězná strana v předchozích volebních obdobích zaznamenala ústup. Konzervativní strana získala 36,1 % oprávněných hlasů, ale nezískala potřebnou prostou většinu a proto byla nucena přistoupit ke koaliční vládě společně s liberály. V rámci této skutečnosti a vzniku koaliční vlády lze dospět k závěru, že volby v roce 2010 narušily dosavadní vývoj stability britského stranického systému.

Volby konané v roce 2015 zaznamenaly stabilizaci britského stranického systému. Podobně jako v roce 2010 se stala vítězem Konzervativní strana vedená tehdejším premiérem D. Cameronem, která dosáhla lepšího volebního výsledku, než v předchozích volbách v roce 2010. Získala absolutní většinu a nebylo potřeba sestavit koaliční vládu. Druhá skončila Labouristická strana, která byla stanovena jako opoziční stranou. Již před volbami průzkumy naznačovaly, že nepůjde o pouhou politickou soutěž mezi hlavními politickými stranami. Druhým specifickým těchto voleb byl dramatický volební posun Skotské národní strany, která svým výsledkem zaujala třetí místo. Důvod jejího úspěchu lze zpozorovat v efektivnějším využití občanské společnosti v její prospěch. Další zajímavá situace, která nastala v těchto volbách, poprvé své poslanecké křeslo získala Strana zelená.

Shrnutí

Aktuálně jsou ve Velké Británii dvě dominantní politické strany, Konzervativní strana a Labouristická strana. Tyto strany mezi sebou soutěží a přehazují politickou moc již desítky let. Historie nám ukazuje převahu politických subjektů pro obě strany.

- 1979 – 1997 – převaha v moci strany konzervativců. Toto období je známé tím, že se skládalo z třech za sebou jdoucích vítězství Margaret Thatcherové jako „*železné lady*“.

- 1997 – 2010 – převaha v moci strany labouristů. Pochod Tonyho Blaira k vítězství v roce 1997 začal jeho dlouhé období dominance. Tato strana zůstala u moci až do všeobecných voleb roku 2010.
- 2010 – 2015 – převaha v moci strany konzervativců. Politická houpačka se přehoupala zpátky ke konzervativcům v roce 2010, kdy zvítězil David Cameron a spojil se s leaderem liberálních demokratů Nickem Cleggem.¹²⁰

Britský politický systém se někdy označuje jako efektivní dvoustranický systém, kde se u politické moci střídají dvě hlavní strany, přičemž existence jiných stran není zcela vyloučena. Nicméně vzhledem k jejich nízkým volebním výsledkům nehrají téměř žádnou roli při sestavování vlády. Období před první světovou válkou se vyznačuje jako dominace dvou stran – strany Konzervativní a Liberální, která s nástupem Labouristické strany je postupně vytlačována. Nicméně po volbách, které se konaly v roce 2010, se liberalismus dočkal vzestupu. Tyto volby vedly k nepříliš známé situaci v zemi. Pro politický systém tyhle výsledky voleb znamenaly vzácné povolební vyjednávání a ustanovení koaliční vlády, kdy volební systém doposud spolehlivě produkoval vlády jednobarevné. Konzervativní strana byla nucena přistoupit na koaliční vládu s liberály. Nicméně po volbách v roce 2010 došlo opět k mírnému odklonu od čistého bipartismu, jelikož nebylo možné sestavit jednobarevnou vládu. Na úrovni politického spektra se stala další významná změna, kdy došlo k vzestupu regionálních stran, kdy poprvé v historii do Dolní sněmovny Parlamentu se dostala Strana zelených.

---

¹²⁰ FXstreet.cz. SVORCIK, Chris. *Volby do parlamentu ve Velké Británii 2017: Přehled posledních volebních výsledků* [online]. [cit. 20. dubna 2018]. Dostupné na < <https://www.fxstreet.cz/zpravodajstvi-89933.html>>.

4 Institucionalizace stranického systému

„Politika v demokracii by byla celkem jednoduchou záležitostí, kdyby nebylo třeba stále znovu vybrávat volby.“

Dean Acheson

V předchozí kapitole diplomové práce byl představen vývoj britského stranického systému a podpory jednotlivých politických stran. V první řadě se musí vyzdvihnout, že stranický systém dlouho dobu vyznačoval poměrně slušnou stabilitu. I když ve všeobecných volbách do Dolní komory Parlamentu v roce 2010 nastala zlomová situace, která přinesla výraznou proměnu stranického systému vedoucí k jeho částečné nestabilitě. V následující části práce bude zodpovězeno na stanovené výzkumné otázky.

4.1 Faktory ovlivňující institucionalizaci stranického systému

V diplomové práci byla zmíněna skutečnost, že důvěra společnosti v politické strany a stranickou politiku jako takovou byla jedním z důvodů zlomu, který nastal ve vývoji britského stranického systému. Na základě tohoto faktu by se dalo říci, že právě důvěra je primárním zdrojem stabilizace stranického systému. Ať už spokojenost či nespokojenost s politickou situací pramení z přesvědčování občanů, což se může považovat za hlavní důvody změny volebního chování u velké části voličů, kteří se rozhodují odevzdat své hlasy hlavním, nebo novým politickým subjektům. Nelze opomenout na situaci, že při rozhodování voličů měl podstatný vliv příchod globální hospodářské krize v roce 2008.

Zaměří se pozornost právě na rok 2010, lze obecně říci, že začal britský stranický systém ztrácet svou stabilitu právě v době, kdy se v Evropě úplně projevila hospodářská krize. Tyto okolnosti proto lze chápat jako důvod odklonu voličů od klasických politických stran. Celkově lze konstatovat, že je úspěch stran spojen s výraznými politickými osobnostmi, kteří umějí využít situace a přitáhnout svou správně nastavenou předvolební kampaní množství voličů.

4.2 Měření institucionalizace britského stranického systému

V teoretické části práce bylo zvoleno několik indikátorů, které budou aplikovány na případ britského stranického systému a zároveň zodpoví na stanovenou otázku, zda je stranický systém stabilizovaný.

4.2.1 Zakotvenost politických stran ve stranickém systému

V následující části diplomové práce bude pozornost zaměřena na dva hlavní indikátory, které zkoumají institucionalizaci stranického systému z hlediska dimenze jejich zakotvenosti ve společnosti. Nejprve se tato část zaměří na volební podporu politických stran ve volbách a na věk politických stran. Na základě uvedených dat v tabulkách byla spočítána volební podpora

pouze hlavních politických stran stálou přítomností v Dolní komoře Parlamentu. V případě Velké Británie se jedná o Konzervativní stranu, Labouristickou stranu a Liberální stranu.

Tabulka č. 9: Věk hlavních politických stran

Indikátor	3,0	2,5	2,0	1,5	1,0
Věk politických stran	+ 30 let	25 – 30 let	19 – 24 let	13 – 18 let	12 – 0 let
Konzervativní strana	X				
Labouristé	X				
Liberální strana		X			
Průměr	2,83				

Zdroj: vlastní tabulka

Při pohledu na výše uvedenou tabulku lze konstatovat, že politické strany zejména Konzervativní a Labouristická strana hrají důležitou roli na politické scéně již více jak 30 let. Z textu se lze dozvědět, že jejich historie sahá až do 19. a na začátku 20. století. Proto zde nebylo složité určit jejich věk. Naopak Liberální strana je stranou, která se pohybovala na politické scéně již v minulosti, ale současná Liberální strana vznikla o něco málo později až v roce 1988 a to sloučením Liberální strany a Sociálně demokratické strany. Proto bylo rozhodnuto jí dát do rozmezí 25 – 30 let, jelikož diplomová práce se zabývala posledními volbami v roce 2015. Všechny tři britské politické strany mají velmi podobný výsledek, což vypovídá o silné stabilitě zakotvenosti politických stran ve společnosti.

Tabulka č. 10: Volební podpora politických stran v parlamentních volbách

Politické strany	2005	2010	2015	Průměr
Konzervativní strana	32,4	36,1	36,9	
Labouristé	35,3	29,0	30,4	
Liberální strana	10,4	0,6	7,9	
Součet	78,1	65,7	75,2	73%

Zdroj: vlastní tabulka na základě oficiálních volebních výsledků

Při pohledu na tuto uvedenou tabulku lze pozorovat, že hlavní politické strany dosahují ve volebních obdobích 2005 - 2015 průměrného volebního zisku, který se pohybuje okolo 65,7 – 78,1%, přičemž nejvyšší hodnoty byly zaznamenány v roce 2005. Je zajímavé, že hodnoty jsou takřka obdobné a pohybují se v určitém rozmezí. Pokles voličské podpory dosáhly politické strany ve všeobecných volbách v roce 2010. Lze obecně říci, že voličská podpora je vysoká. V průměru dosahují hlavní politické strany 73%. Při porovnání s tabulkou indikátoru volební podpory politických stran, lze započítat hodnotu 2,5.

Stabilita stranického soutěžení

V následující části pozornost je zaměřena na nejčastější vyskytující se indikátor institucionalizace stranického systému, který představuje stabilitu stranického soutěžení, a to na volatilitu, tzn. výpočet změny volební podpory politických stran mezi posledními a předposledními volbami. V rámci této podkapitoly se bude pracovat s Pedersenovým indexem voličské volatility. Pedersenův index přináší informaci o tom, jak roste či klesá volební podpora politických stran. Pozornost nebude věnována pouze volbami, které jsou pro diplomovou práci podstatné, nýbrž jednotlivým po sobě jdoucím volbám s cílem zanalyzovat změny, kterými stranický systém v posledních letech procházel. Jak bylo uvedeno v teoretické části práce, do výpočtu se zahrne pouze politické strany, které si své parlamentní zastoupení neustále udržují.

Tabulka č. 11: Volatilita britských politických stran

PARTY	1997	2001	2005	2010	2015	Průměr
CON	(-) 11,2	(+) 1,0	(+) 0,7	(+) 3,7	(+) 0,8	3,354
LAB	(+) 8,8	(-) 2,5	(-) 5,5	(-) 6,2	(+) 1,5	4,9
LIB	(-) 1,0	(+) 1,5	(+) 3,8	(+) 1,0	(+) 3,1	2,08
Celková volatilita	7	1,66	3,33	3,63	1,8	3,484

Zdroj: vlastní výpočet na základě oficiálních výsledků

Při pohledu na tuto tabulku lze konstatovat, že sledované politické strany dosahují poměrně zásadních výkyvů.

Nejstabilnější volební podpora Konzervativní strany byla v letech 2010, o čemž vypovídá její volební volatilita. Volební podpora této strany razantně vzrostla nebo klesala, což se nepříliš projevilo na volatilitě hodnot od 0,7% do 11,2%. Strana labouristická měla naopak největší volatilitu ve volbách v roce 1997, od té doby volební podpora této strany spíše klesá, což se projevilo i na její volatilitě, která dosahovala hodnot od 1,5% do 8,8%. Největší zisk volatility získala právě strana za jejího předsedy strany T. Blaira. V případě Strany liberální lze porovnat, že k největším změnám volební podpory došlo ve volbách v roce 2005 a 2010. Je třeba zdůraznit, že ve volbách v roce 2010 dosáhla strana o 1,0% hlasů více než ve volbách v roce 2005. Právě volby v roce 2010 jsou pro tuto stranu významné, protože podporovala koaliční vládu. Mimo jiné z hlediska indexu volatility Strany konzervativní a labouristické přichází v posledních letech o voličskou podporu, která přebíhá na jiné politické strany. Shrne-li se výše uvedené, lze konstatovat, že nejméně institucionalizovanou politickou stranou je labouristická strana, jejíž volatilita v letech 1997 – 2015 vzrostla ze 1,5% na 8,8% a v průměru dosahuje hodnoty 4,9%. Podle výsledků nejpevnější institucionalizovanou stranou je liberální strana s průměrnou volební volatilitou 2,08%. A podle výpočtů dlouhodobé volatility tří hlavních politických stran

se dosáhlo průměru 3,484%, který podle uvedené tabulky indikátoru stability stranického soutěžení dosahuje k bodovému hodnocení 3. Z pohledu volatility je britský stranický systém plně institucionalizovaný.

Kvalita stranického soutěžení

Při stanovení úrovně institucionalizace stranického systému se dá v úvahu kromě výše uvedených kritérií také kvalita stranického soutěžení. Toto kritérium patří mezi vnější kritéria a je podstatná pro institucionalizaci stranického systému ve Velké Británii. V rámci tohoto kritéria se zohlední pravidelnost konání voleb.

Ve Velké Británii od roku 1997 proběhly do Dolní sněmovny Parlamentu celkem šest parlamentních voleb. Zaměřili-li se pozornost na pravidelnost voleb, lze konstatovat, že v tomto bodě vykazuje nejvyšší bodové hodnocení. Při porovnání s tabulkou indikátoru pravidelnosti voleb vykazuje Velká Británie zisk 3 body. Na základě takového výsledku lze shledat, že britský stranický systém dosahuje podle celkového stranického soutěžení vysokou úroveň institucionalizace.

Shrnutí a zhodnocení z hlediska institucionalizace britského stranického systému

Vzhledem k tomu, že cílem tohoto výzkumu je zjistit stabilitu britského stranického systému ve Velké Británii. Odrazovým můstkem byly všeobecné volby konané v roce 2005, 2010 a 2015. V předešlých kapitolách diplomové práce byly aplikovány vybrané dílčí indikátory měření institucionalizace britských parlamentních politických stran. Na základě provedeného výzkumu se získaly následující výsledky.

V následující tabulce se sumarizovaly dílčí indikátory, aby se vypočítalo prostým zprůměrněním celkový index zakotvení stranického systému ve Velké Británii.

Tabulka č. 12: Celková úroveň institucionalizace britského stranického systému

	Věk politických stran	Zakotvenost	Stabilita	Kvalita	Průměr
Indikátory	2,83	2,5	3	3	2,83

Zdroj: vlastní výpočet

Z výše uvedeného měření se získal průměr 2,83, který vykazuje vysokou úroveň. Na základě tohoto průměru lze konstatovat, že jde o vysokou střední úroveň institucionalizace britského stranického systému. Lze obecně říci, že volby do Dolní komory Parlamentu se konají v pravidelných intervalech, tudíž britský stranický systém se vyznačuje stabilitou. Zde se rovněž naskytá prostor pro verifikaci stanovených hypotéz:

- a) *Stranický systém ve Velké Británii je stabilní, protože politické strany mají stabilní voličský základ.*

Při pohledu na uvedenou tabulku, která vykazuje dílčí indikátory, dosahují stabilita a kvalita stejné hodnoty. Naopak analýza volební podpory parlamentních stran ukázala, že zakotvenost politických stran ve stranickém systému dosahuje nižší hodnoty. Důvod této skutečnosti lze spatřit v situaci podpory parlamentních stran ve výsledcích regionálních stran, které se na politické scéně začaly objevovat a postupně získávají větší podporu. Tuto hypotézu lze potvrdit, jelikož nevykazuje nestabilitu politických stran a strany mají stabilní procentuální voličský základ.

b) Během voleb v letech 2005, 2010 a 2015 došlo oslabení principu tradičního bipartismu.

Okolnosti, které ovlivňují tradiční stranický systém ve Velké Británii, ho mohou buď brzdit, nebo naopak napomáhat k jeho upevnění. V současné době lze diskutovat o úpadku tradičního bipartismu, který se projevuje v křehkosti systému. I když existence jiných stran není vyloučena, nehrají na politické scéně tak významnou roli jako hlavní politické strany, které ve všeobecných volbách získávají a upevňují své parlamentní zastoupení. Nicméně po všeobecných volbách v roce 2010 nastal určitý zlom ve stabilitě britského stranického systému, kdy se Liberálně demokratická strana stala jednou ze tří hlavních stran a podílela se na sestavení vlády s nejsilnější politickou stranou, Konzervativní stranou, která vyhrála volby, ale nezískala absolutní většinu potřebnou k sestavení vlády. Tyto volby lze označit za odklon od klasického bipartismu, protože nebylo možné sestavit vládu s jednou vítěznou stranou a bylo zapotřebí sestavit koaliční vládu. Mimo jiné došlo i k vzestupu ostatních malých regionálních stran. Podrobnějším zkoumáním volebních výsledků bylo zjištěno, že klesla volební podpora hlavních politických stran v roce 2010, proto volby konané v roce 2010 mají celkově vliv na indikátor zakotvenosti hlavních politických stran. Nejvyšší bodové hodnocení zaznamenaly indikátory stabilita a kvalita. Celkově lze konstatovat, že je britský stranický systém stabilizovaný. I zde můžeme uvést, že stabilita britského stranického systému není nějakým způsobem narušena.

Závěr

Tato práce se zabývá stranickým systémem ve Velké Británii, přičemž byl hlavní důraz kladen na všeobecné volby konané v roce 2005, 2010 a 2015. Hlavním cílem této diplomové práce bylo pomocí analýzy vyhodnotit, zda britský stranický systém je stabilní nebo dochází k jeho oslabení. Britský stranický systém prošel postupným, dlouhodobým vývojem a svou podobou se stal modelem pro systém dvou stran. Již po staletí si britský stranický systém zejména jeho čistý bipartismus udržuje svou jedinečnost a odlišnost, která je dána zejména jeho tradicí.

Diplomová práce je rozčleněna do čtyř hlavních kapitol. První část se věnuje teoretickému zakotvení, vymezuje základní pojmy a podstatu britského stranického systému. Druhá část popisuje britský parlamentní systém, který objasňuje systém parlamentní vlády, silné a slabší postavení některých orgánů zákonodárné, výkonné a soudní moci. Třetí část se věnuje britskému stranickému systému a politickým stranám ve Velké Británii. Politické strany jsou jedním ze základních prostředků k zajištění demokratické vlády. Umožňují formování názorů občanů, jejich agregaci a vyjadřování ve volbách. Fungování nebo naopak nestabilita se projevuje ve kvalitě celého politického systému. V této části dochází k seznámení nejen s hlavními, ale i regionálními stranami, které se vyskytují na politické scéně a v politické soutěži soupeří o politickou moc. Voličskou základnu tvoří zejména tradiční strany, které podporují principy liberalismu, konzervatismu, demokracii a principy občanských svobod. Konzervativní strana reprezentuje pravici a Labouristická strana levici britského politického kontinua. S ohledem na Sartoriovu charakteristiku bipartismu, jehož rysem je, že rivalitní strany mají tendenci přibližovat se ke středu a získávat z něho, co největší voličskou podporu. Těžiště práce spočívá ve čtvrté části, která se zaměřuje na dílčí indikátory, pomocí nichž se dostaly odpovědi na stanovené výzkumné otázky.

V práci jsou zkoumány odpovědi na stanovené výzkumné otázky. První z nich byla, do jaké míry je stranický systém ve Velké Británii stabilní? V britském stranickém systému byly volby vždy ve znamení souboje mezi dvěma hlavními politickými subjekty, Labouristickou a Konzervativní stranou, ale v posledních letech se do popředí dostávají regionální strany. Zde lze konstatovat, že britský stranický systém je ve sledovaném období stabilní. Zůstává zde položená otázka do jaké míry. Tato otázka je zodpovězena převážně prostřednictvím modelování výsledků všeobecných voleb konané v letech 2005, 2010 a 2015. Podle výše uvedených výsledků právě ve čtvrté části britský stranický systém vykazuje střední úroveň stability. Střední úroveň stability je právě v důsledky všeobecných voleb v roce 2010, kdy vítězná Konzervativní strana nezískala absolutní většinu poslaneckých křesel, nebyla schopna sestavit jednobarevnou vládu a vládnout sama. Právě v tomto období vznikla koaliční vláda, která má za důsledek oslabení tradičního

bipartismu. Nicméně volby konané v roce 2015 opět přinesly stabilitu tradičního bipartismu, jelikož nebylo zapotřebí sestavit koaliční vládu, ale byla sestavena jednobarevná vláda s vládnoucí Konzervativní stranou.

Druhá otázka zní, zda prošel stranický systém v posledních třech volebních obdobích proměnou? Pokud ano, jsou tyto proměny dlouhodobějšího charakteru, a jaký dopad mají na charakteristiku stranického systému ve Velké Británii? O absolutní většinu poslaneckých křesel soupeří zejména dvě nejsilnější politické strany, Konzervativní a Labouristická, které se u politické moci střídají a bojují o získání voličské podpory. Jejich ideologie je neměnná, téměř identická od svého vzniku a ve volbách se zabývají aktuálními otázkami. Jednokolový většinový systém, který je využíván zejména ve Velké Británii pro volby do Dolní komory Parlamentu, měl po dlouhodobou tendenci produkovat jednobarevné vlády. Ale po květnových všeobecných volbách v roce 2010 představoval výrazný zlom z hlediska dosavadního stabilního vývoje stranického systému a přinesl zcela novou situaci na politickou scénu. Na základě volebních výsledků do politického dění se dostaly nejen hlavní politické strany, ale i regionální. Lze vypožorovat pokles podpory dvou nejsilnějších politických aktérů, Konzervativní a Labouristické strany. Regionální strany zaznamenaly neobvyklý úspěch, který měl podstatný vliv na propad volební podpory dvou nejsilnějších politických stran. Na základě volebních výsledků nebylo možné, aby vítězná Konzervativní strana sestavila většinovou vládu s ohledem na charakteristický rys bipartismus. Právě v těchto volbách se třetí nejsilnější politickou stranou stala Liberálně demokratická. Přestože tyto volby byly výjimečné svými výsledky a vznikem koaliční vlády, lze konstatovat, že došlo k oslabení tradičního bipartismu. Hlavní politické strany od prvopočátku uhájily své postavení, i když ne tak s velkou voličskou podporou. Nicméně tato situace je právě patrná pro rok 2010. Nicméně všeobecné volby konané v roce 2005 a 2015 zaznamenávají klasický bipartismu, kdy vítězná strana byla schopna sestavit jednobarevnou vládu, která je typická právě pro britský stranický systém.

V analytické části se aplikovali dílčí indikátory měření institucionalizace politického systému. V této diplomové práci byla pozornost zaměřena na hlavní politické strany ve Velké Británii, které opakovaně na základě získaných volebních zisků překročily hranici a pravidelně se dostávaly do Parlamentu, hovoříme o politických stranách s dlouhodobým zastoupením v Parlamentu. Zkoumaly se tři hlavní politické strany, Konzervativní, Labouristická a Liberální strana. Všechny tři hlavní zkoumané politické strany vykazují dlouhodobě poměrně stabilní volební podporu.

U měření institucionalizace britského stranického systému se ukázalo, že dílčí indikátory jsou při výzkumu významné a mají jasnou vypovídající hodnotu. Celkově výsledky výzkumu

stability stranického systému ve Velké Británii potvrdily výše uvedené hypotézy. Na základě analýzy britského stranického systému se dospělo k závěru, že všeobecné volby ve Velké Británii jsou spojeny s úspěchem hlavních politických stran, ale i regionálních. Nelze tvrdit, že by došlo k narušení stability stranického systému, jelikož dosavadní hlavní politické strany tvoří stranický systém a obhajují své dlouhodobé parlamentní zastoupení.

Na modelu Velké Británie je působení relativně většinového volebního systému, který svými elementy vede k bipartismu, či přesněji řečeno k vytváření systému dvou stran. Dochází tedy k nadreprezentaci vítězné strany, která je většinou pověřena sestavení jednobarevné vlády. Politické strany rozhodují o podobě volebního systému, přičemž hlavní slovo náleží voličům, kteří ovlivňují složení Dolní komory Parlamentu. Do budoucna je dle mého názoru ohledně stranických systémů zajímavé zkoumat, zda menší politické strany budou schopny bojovat o získání větší voličské podpory a zda ocitnou součástí institucionalizovaného britského stranického systému.

Seznam literatury

BALÁŠ, V., BLAHOŽ, J., KLÍMA K. *Srovnávací ústavní právo*. 5 přepracované a doplněné vydání, Nakladatel: Wolters Kluwer, 2015, 520 s.

BARNETT, Hilaire. *Constitutional and administrative law*. 7th ed., Oxon: 2009, 1117 s.

BUDGE, I., MCKAY, D., NEWTON, K., BARTLE, J. *The new british politics*. 4 ed., London, Pearson, 2007, s. 682.

CARBONE, Giovanni M. Political Parties and Party Systems in Africa: Themes and Research Perspectives. *World. Political Science Review*, 2007, roč. 2., č. 3, s. 11 – 16.

DVOŘÁKOVÁ, V. a kol. *Základní modely demokratických systémů: komparace politických systémů*. Praha: Oeconomica, 2008, 255 s.

FIALA, V., PEŠKOVÁM A., STRMISKA M., KOUBA K., *Politické strany Afriky, Asie a Latinské Ameriky. Rysy politického stranictví*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012, 390 s.

FIALA, Vlastimil. *Institucionalizace mosambických politických stran a stranického systému*. Olomouc: Iuridium Olomoucense, 2015, 288 s.

HLAVÁČEK, P., JUREK, P. *Politické systémy anglosaských zemí*. 1. vydání, Praha: Dokořán, 2014, 247 s.

HLOUŠEK, V., KOPEČEK L., ŠEDO J. *Politické systémy*. 1. vydání. Nakladatel: Barrister & Principal, 2011, 296 s.

CHYTILEK, R. Spojené království Velké Británie a Severního Irska, In: STRMISKA, M. – HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., CHYTILEK, R. *Politické strany moderní Evropy*. Praha, Portál, 2005, 329 s.

INGLE, Stephen. *The British Party System*. 3rd ed. London: Printer, 2000, 239 s.

KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavní systémy evropských států*. 2. aktualizované a doplňující vydání. Praha: Linde, 2006, 424 s.

KUENZI, M., LAMBRIGHT, G. Party System Institutionalization in 30 African Countries. *Party Politics*, 2001, roč. 7, č. 4, 443 s.

NOVÁK, Miroslav. *Systémy politických stran. Úvod do jejich srovnávacího studia*. 1. vydání. Praha: SLON, 1997, 275 s.

PŠEJA, Pavel. *Stranický systém České republiky. Politické strany a jejich vývoj 1989 – 1998*. Brno: CDK, 2005, 202 s.

ROVNÁ, LENKA. *Kdo vládne Británii?*. 1. vydání. Praha: SLON, 2004, 280 s.

ŘÍCHOVÁ, BLANKA. *Úvod do současné politologie: Srovnávací analýza demokratických politických systémů*. 1. vydání. Praha: Portál, 2002, 208 s.

ŘÍCHOVÁ, Blanka. Spojené království Velké Británie a Severního Irska. In: DVOŘÁKOVÁ, V. a kol. *Komparace politických systémů I*. 1. vydání. Praha: VŠE, 2005, 342 s.

SARTORI, Giovanni. *Strany a stranické systémy: schémata pro analýzu* / Giovanni Sartori; [z anglického originálu ... přeložili Jirí Kohoutek, Petr Tomáš]. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, 466 s.

STAUBER, Jakub. Organizační vývoj nových politických stran v České republice pohledem teorie institucionalizace. *Acta Politologica*, 2015, roč. 7, č. 2, s. 133 – 155.

STRMISKA, M., HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., CHYTILEK, R., *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko – politických systémů*. Praha: Portál, 2005, 727 s.

ŠEDO VÁ, Pavlína. Rozdíl mezi parlamentní a semiprezidentskou formou vlády z hlediska tradičního institucionalismu a neoinstitucionalismu, *Slovak Journal of Political Science*, Volume 12, 2012, No. 4., s. 336 – 353.

WEBB, Paul. *The Modern British Party System*, London: Sage Publications – University of Sussex, UK, 2000, 320 s.

Elektronické zdroje

!ARGUMENT. *Rychlý průvodce volbami ve Velké Británii. Systém, strany, témata a odhady* [online]. !argument.cz, 5. června 2017 [cit. 25. února 2018]. Dostupné na <<http://casopisargument.cz/2017/06/05/rychly-pruvodce-volbami-ve-velke-britanii-system-strany-temata-a-odhady/>>.

BBCczech.com. *Konzervativní strana* [online]. BBCczech.com, [cit. 18. prosince 2017]. Dostupné na <www.bbc.co.uk/czech/specials/1857_elections_parti/index.shtml>.

BBC.com. *Election results: Conservative win majority* [online]. BBC. com, 8. května 2015 [cit. 13. března 2018] Dostupné na <<https://www.bbc.com/news/election-2015-32633099>>.

BBC.en. *The Queen and a hung Parliament* [online]. BBC.en, 7. may 2010 [cit. 28. prosince 2017]. Dostupné na <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/election_2010/8667820.stm>.

CRACKNELL, R., McGUINNESS F., RHODES, CH. *General Election 2010* [online]. *Research paper*, 10/36. 2 February 2011 [cit. 29. dubna 2018]. Dostupné na <<http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/RP10-36/RP10-36.pdf>>.

FXstreet.cz. SVORCIK, Chris. *Volby do parlamentu ve Velké Británii 2017: Přehled posledních volebních výsledků.* [online]. [cit. 25. března 2018]. Dostupné na <<https://www.fxstreet.cz/zpravodajstvi-89933.html>>.

History of British Political Parties. *Politics of the United Kingdom* [online]. *revolvy* [cit. 22 března 2018]. Dostupné na <<http://www.revolvy.com/main/index.php?s=Politics+of+United+Kingdom>>.

iRozhlas. MAŇOUR, I., PAVLÍČEK, T. BUMBA, J. *Britští konzervativci volby vyhráli, sami ale vládu nesestaví.* iRozhlas.cz [online]. [cit. 18. dubna 2018]. Dostupné na <https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/britsti-konzervativci-volby-vyhrali-sami-ale-vladu-nesestavi_201005071303_imanour>.

KUDRNOVÁ, J. Postavení Alžběty II. v současném britském politickém systému. *Mezinárodní politika*, 1/2015, 12. ledna 2015 [cit. 26. prosince 2018]. Dostupné na <<http://www.iir.cz/en/article/postaveni-alzbeta-ii-v-soucasnem-britskem-politickem-systemu>>.

LABOUR PARTY. *History of the Labour Party*. Labour Party [online]. Newcastle, 2015 [cit. 18. ledna 2018]. Dostupné na <<https://labour.org.uk/about/labours-legacy/>>.

MAŇOUR, I. PAVLÍČEK T., BUMBA J. *Britští konzervativci volby nevybráli, sami ale vládu nesestaví* [online]. iROZHLAS.cz, 7. května 2010 [cit. 13. března 2018]. Dostupné na <https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/britsti-konzervativci-volby-vyhrali-sami-ale-vladu-nesestavi_201005071303_imanour?_ga=2.79865554.470512799.1530177281-1913096128.1529652137>.

MELLOWS - FACER, Adam. General Election 2005 [online]. *Research paper*, 05/33. 17 May 2005 [cit. 28. dubna 2018]. Dostupné na <<http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/RP05-33/RP05-33.pdf>>.

News.bbc.co.uk. *UK Election 2010* [online]. bbc.uk, [cit. 12. ledna 2018]. Dostupný na <<https://www.bbc.com/news/uk>>.

Office and Role of Speaker [online]. parliament.uk, [cit. 15. ledna 2018]. Dostupné na <<https://www.parliament.uk/business/commons/the-speaker/the-role-of-the-speaker/role-of-the-speaker/>>.

Parliament of United Kingdom, Search, Documents, Commons [online]. parliament.uk, 1. july. 2011 [cit. 30. prosince 2017]. Dostupné na <<https://www.parliament.uk/about/>>.

Q&A: The UK political system explained [online]. 26. april 2010 [cit. 28. listopadu 2017]. Dostupné na <<http://edition.cnn.com/2010/WORLD/europe/04/26/uk.parliament.explainer/index.html>>.

The royal Household. Her Majesty Queen [online]. *The official website of The British Monarchy* [cit. 27. prosince 2017]. Dostupné na <<https://www.royal.uk/her-majesty-the-queen>>.

Zenknder Petr. *Velká Británie* [online]. euroskop.cz. [cit. 3. listopadu 2017]. Dostupné na <<http://www.euroskop.cz/397/sekce/velka-britanie/>>.

Seznam zkratk a zkrácených názvů

KON = CON	Konzervativní strana
LAB	Labouristická strana (Strana práce)
LIB = LD	Liberální strana
PARTY	Politická strana
Tony Blair	Anthony Blaire
Velká Británie	Spojené království Velké Británie a Severního Irska

Seznam tabulek

- Tabulka č. 1: Hlavní a vedlejší kritéria institucionalizace stranických systémů
- Tabulka č. 2: Přehled britských premiérů od roku 1970
- Tabulka č. 3: Přehled předsedů vlád Labouristické strany od roku 1945
- Tabulka č. 4: Přehled předsedů vlád Konzervativní strany od roku 1951
- Tabulka č. 5: Výsledky voleb do Dolní komory Parlamentu v roce 2005
- Tabulka č. 6: Výsledky voleb do Dolní komory Parlamentu v roce 2010
- Tabulka č. 7: Výsledky voleb do Dolní komory Parlamentu v roce 2015
- Tabulka č. 8: Výsledky voleb do Dolní komory Parlamentu v letech 2005 – 2015 v %
- Tabulka č. 9: Věk politických stran
- Tabulka č. 10: Volební podpora politických stran v parlamentních volbách
- Tabulka č. 11: Volatilita britských politických stran
- Tabulka č. 12: Celková úroveň institucionalizace britského stranického systému

Seznam grafů

- Graf č. 1: Dělbá moci v britském politickém systému
- Graf č. 2: Přehled ideologie hlavních britských stran
- Graf č. 3: Výsledky voleb v roce 2005
- Graf č. 4: Výsledky voleb v roce 2005
- Graf č. 5: Výsledky voleb v roce 2010
- Graf č. 6: Výsledky voleb v roce 2010
- Graf č. 7: Výsledky voleb v roce 2015
- Graf č. 8: Výsledky voleb v roce 2015
- Graf č. 9: Porovnání výsledků volatility politických stran ve volbách
- Graf č. 10: Porovnání získaných křesel do Dolní sněmovny Parlamentu ve všeobecných volbách

Anotace

Diplomová práce se zabývá stabilitou britského stranického systému se zaměřením na hlavní politické strany ve Velké Británii. Tato práce si klade za cíl zjistit, zda britský stranický systém je stabilní. Práce využívá metody analýzy odborných zdrojů, časopisů, novin a statistických údajů nejen v anglickém, ale i českém jazyce. Cílem první části je poskytnout teoretickou základnu pro další část diplomové práce. V textu práce je pojednáno o samotné definici stranického systému a teoretickém konceptu institucionalizace a její indikátory. Druhá část popisuje základní charakteristiku Spojeného království Velké Británie a Severního Irska. Čtenáře seznamuje se základními informacemi. Třetí část se zaměřuje na britský stranický systém a na hlavní politické strany, jejich vývoj a postavení ve stranickém systému. Ústřední část práce spočívá ve čtvrté části, která se zabývá analýzou britského stranického systému. Diplomová práce dospěje k závěru, zda britský stranický systém je stabilní či nikoliv.

Klíčová slova

Velká Británie, konstituční monarchie, bipartismus, politické strany, konzervativní strana, liberální strana, labouristická strana, stranicko-politické systémy, britský stranický systém, volby 2005, volby 2010, volby 2015, institucionalizace/stabilita , indikátory měření míry institucionalizace, míra institucionalizace stranického systému.

Annotation

This diploma thesis deals with the stability of the British party system focusing on the main political parties in Great Britain. This paper aims to determine whether the British party system is stable. The thesis uses methods of analysis of sources, magazines, newspapers and statistical data not only in English but also in Czech. The aim of the first part is to provide a theoretical basis for the next part of the diploma thesis. The text of the thesis discusses the very definition of the party system and the theoretical concept of institutionalization and its indicators. The second part describes the basic characteristics of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. The reader acquaints you with the basic information. The third part focuses on the British party system and the main political parties, their development and their status in the party system. The central part of the thesis is the fourth part, which deals with analysis of the British party system. The diploma thesis concludes whether the British party system is stable or not.

Key words

United Kingdom, constitutional monarchy, bipartism, political parties, conservative party, liberal party, labour party, party – political system, British party system, elections 2005, elections 2010, elections 2015, institutionalization/stability, indicators measuring of institutionalization, institutionalization of the party system.